

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU KATEDRA

**KLIENTA KREDĪTSPĒJAS NOVĒRTĒŠANA A/S
HANSABANKA**

DIPLOMDARBS

Autors: Profesionālo studiju programmas
Finansu menedžments 5. kursa NLK
Students
Jānis Putraims
Stud. Apl. Nr. EkFm030049

Darba vadītājs: lektore Vineta Šnepste

Rīga 2008

SATURS

Anotācija.....	3
Ievads.....	6
1. Uzņēmumu kredībspējas noteikšanas būtība, nozīme un tās novērtēšanas nepieciešamība	10
1.1. Kredītu tirgus raksturojums un loma komercbanku darbībā	10
1.2. Kredībspējas būtība un tās novērtēšanas nepieciešamības pamatojums.....	17
2. Uzņēmumu kredībspējas analīzes posmi un izmantoto analīzes metožu raksturojums AS „Hansabanka”	23
2.1. Kreditēšanas procesa raksturojums.....	23
2.2. Informācija par uzņēmumu iegūšanas avotiem	28
2.3. Uzņēmuma analīze.....	32
2.3.1. Uzņēmuma vadības potenciāls.....	32
2.3.2. Uzņēmuma finanšu stāvoklis	33
2.3.3. Kredīta nodrošinājums	43
2.3.4. Uzņēmuma vieta nozarē.....	44
3. Uzņēmumu kredībspējas pilnveidošanas problēmas.....	46
3.1. Uzņēmuma „XXX” kredībspējas analīze	46
3.2. Kredītreitings un skorings kā kredībspējas novērtēšanas rezultāts.....	50
Secinājumi un priekšlikumi	55
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	59
Pielikumi	60
Pielikums Nr. 1	61
Pielikums Nr. 2	62
Pielikums Nr. 3	64

ANOTĀCIJA

Diplomdarba „Klienta kredībspējas novērtēšana A/S Hansabanka” mērķis ir raksturot uzņēmumu kredībspējas noteikšanas metodes AS „Hansabanka”, kritiski novērtēt kredībspējas kritērijus, izvērtēt kredībspējas analīzi saistītās problēmas un uz tā pamata izvirzīt priekšlikumus uzņēmumu kredībspējas noteikšanas pilnveidošanai.

Aizdevumi ir liels riskam pakļauts komercbankas aktīva postenis, un lielākajā daļā banku aizdevumi veido aktīva lielāko un vissvarīgāko daļu, tāpēc bankas, izsniedzot aizdevumus, veic aizņēmēja kredībspējas analīzi, tas ir, faktoru izpēti, kas varētu izraisīt nespēju tos atmaksāt.

Aizņēmēja kredībspējas novērtēšanas process sākas pirms kredīta izsniegšanas un turpinās visā tā termiņa garumā, kas ļauj savlaicīgi pamanīt un novērst negatīvas tendences aizņēmēja uzvedībā.

Kredītriska pārvaldīšanas procesā komercbankas izmanto kritēriju un rādītāju kompleksu, kuru izskatīšana un analīze ļauj spriest par aizņēmēja kredībspējas līmeni. Konkrētu rādītāju kopums, kas tiek izmantots kredībspējas analīzei un raksturo uzņēmuma darbību, katrā no komercbankām ir atšķirīgs un attīstās aizdevēja – aizņēmēja attiecību maiņas procesā.

Novērtējot uzņēmuma risku, Hansabanka ņem vērā sekojošus pamata rādītājus:

1. klienta vadības potenciāls;
2. klienta finanšu stāvoklis un spēja apkalpot aizdevumus;
3. kredītu nodrošinājums;
4. klienta vieta nozarē.

Nosakot uzņēmuma kredībspēju, bankai vajadzētu vairāk uzmanības pievērst īpašnieku un vadītāju novērtēšanai, tādēļ, ka vadītājs ir tas, kurš nosaka, vai uzņēmumam ir izaugsmes un attīstības potenciāls, vai arī business ir nolemts neveiksmei.

Autors iesaka bankām turpināt pilnveidot kredītriska vadības un kredībspējas analīzes modeļus, jo pieaug ne tikai kredītu īpatsvars banku aktīvos, bet arī banku kontrolējošo un starptautisko institūciju interese par aizņēmēja kredībspējas analīzes jautājumiem, kā arī vairāk uzmanības pievērst uzņēmumu apsekošanai (biznesa novērtēšana klienta ražotnē, ofisā u.c.) jau pēc kredīta piešķiršanas un sekot regulārai finanšu datu saņemšanai no aizņēmēja un nodrošinājuma apdrošināšanai, kā arī vairāk uzmanības pievērst nozarei, kurā darbojas uzņēmums, specifikai, attīstības iespējām.

ANNOTATION

The main purpose of Graduation work "Customer certification of credit assessment in A/S Hansabanka" is to characterize the methods of corporate creditworthiness analysis at AS "Hansabanka", give a critical evaluation of criteria of creditworthiness, evaluate problems related with analysis of corporate creditworthiness and to bring forward suggestions what would promote a better analysis of corporate creditworthiness on that basis.

Loans are large to risk exposed balance item of commercial banks and in most of the banks loans form the biggest and most important part of the assets and that is why banks evaluate creditworthiness of the borrower, that is, those criteria that could cause borrower's failure to repay the loan.

The process of the evaluation of corporate creditworthiness starts before the disbursement of the loan amount and continues during the loan repayment period what allows to notice and dissolve the negative tendencies borrower's behavior in time.

During the process of credit risk assessment AS "Hansabanka" uses the set of criteria and indicators which can be helpful to decide about the level of borrower's creditworthiness. The set of criteria which are used for analysis of corporate creditworthiness and characterizes the performance of enterprise differs from bank to bank.

When the risk is evaluated at AS "Hansabanka", the following factors are considered as very important:

1. corporate personality potential;
2. financial situation and ability to repay the loan;
3. collateral;
4. the position of enterprise in sector.

Risk analysis is foremost a matter of professional judgment skills. There are no special bulletproof techniques or methods that can give a clear-cut solution. The general objective of risk analysis is to keep the number of bad loans to a minimum.

It is not enough to meet economic and financial criteria that speak in favour of entering into a business relationship with the customer. The human and personal criteria are just as important because, at the end of the day, it will be human beings who drive the company and steer it towards success – or failure.

АННОТАЦИЯ

Цель дипломной работы „Клиента проверка кредитоспособности в AS Hansabanka” заключается в том чтобы характеризовать методы анализа кредитоспособности и проблемы связанные с оценкой кредитоспособности, и на основании этого разработать предложения для усовершенствования анализа кредитоспособности.

Кредиты составляют большую подверженную риску часть активов коммерческих банков, и в большинстве банков кредиты составляют самую большую и важнейшую часть активов поэтому банки, выдавая кредиты, анализируют кредитоспособность заёмщиков, то есть, анализ тех факторов, которые могут вызвать неспособность возратить кредит.

Анализ кредитоспособности заёмщика начинается выдачи кредита и продолжается весь срок использования кредита, что позволяет своевременно заметить и устранить негативные тенденции в поведентт заёмщика.

В процессе управления кредитным риском коммерческие банки используют совокупность критерием и показателей, которые позволяют оценить уровень кредитоспособности заёмщика. Конкретный, набор показателей, характеризизирующих деятельность предприятия, в разных банках неодинаков и видоизменяется в процессе развития кредитных отношений.

Оценивая риск предприятия в AS Hansabanka оцениваются следующие показатели:

1. потенциал руководства предприятия,
2. финансовое состояние предприятия,
3. залог кредита и место предприятия в отрасли.

Оценивая кредитоспособность предприятия, банку надо больше внимания уделять оценке владельцев и руководителей предприятия, что от них зависит процветание или неудача бизнеса.

Автор советует продолжать совершенствовать модели анализа кредитоспособности, так как не только увеличился удельный вес кредитных операций, но и повысился интерес к вопросам кредитоспособности заёмщика со стороны контролирующих организаций.

Ievads

Aizdevumi ir liels riskam pakļauts komercbankas aktīva postenis, un lielākajā daļā banku aizdevumi veido aktīva lielāko un vissvarīgāko daļu. 2007. gadā kopējam bankas kredītportfelim pieaugot par 34 %, kredītu īpatsvars banku aktīvos 2007. gada 31. decembrī sasniedza 87% (2006. gada 31. decembrī – 83%). Stabīlā ekonomikas vidē starpība starp kredītresursu pašizmaksu un bankas noteikto procentu likmi, ko tā prasa no saviem klientiem, ir samērā maza, tādēļ ir saistīts ar daudziem un dažādiem riska faktoriem, kas var izraisīt aizņēmēja nespēju noteiktā termiņā atmaksāt aizdevumu.

Šī iemesla dēļ bankas, izsniedzot aizdevumus, veic aizņēmēja kredīspējas analīzi, tas ir, faktoru izpēti, kas varētu izraisīt nespēju tos atmaksāt. Kredīspējas analīzes mērķis ir noteikt aizņēmēja spēju savlaicīgi un pilnā apmērā atmaksāt parāda pamatsummu un procentus; riska pakāpi, ko banka gatava uzņemt, izsniedzot aizdevumu; kredīta apjomu, ko aizņēmējam var izsniegt konkrētajā situācijā un, visbeidzot, kredīta izsniegšanas nosacījumus.

Pēdējo gadu laikā Latvijā uzņēmumi arvien aktīvāk izmanto banku piedāvātos kredītēšanas pakalpojumus un konkurence pa tirgus daļas un kredītportfeļa apjomu palielināšanu komercbanku starpā strauji saasinās, jo izsniegto aizdevumu apjoms procentu ieņēmumu veidā dod lielāko daļu banku kopējos ienākumus. Līdz ar to bankai, atbilstoši tās akcionāru sagaidītajam, ir jānodrošina pienācīgs peļņas līmenis un riska pakāpe, kādu tie gatavi uzņemt. Lielākais risks ir, ka aizdevuma ņēmējs nesamaksās procentus par aizdevuma izmantošanu un neatmaksās aizdevuma pamatsummu.

Komercbanku darbību kredītu tirgū vienlaikus ar stipru konkurenci sarežģī arī ar kredīspējas novērtēšanas izstrādātas metodikas trūkums daudzām no tām, informatīvas bāzes nepietiekamība, lai veiktu pilnvērtīgu aizņēmēja finansiālā stāvokļa analīzi. Turpretī aizņēmēja finansiālās stabilitātes objekts vērtējums un iespējamo kredītu izsniegšanas risku apzināšana ļauj bankai efektīvi operēt ar kredītresursiem un gūt peļņu. Bankas cenšas izstrādāt tādus aizdevumu izsniegšanas nosacījumus, lai piesaistītu iespējami vairāk klientu un attiecīgi arī saņemtu lielāku peļņu, un vienlaikus arī izvairītos no nepamatota un pārāk liela riska savos darījumos.

Diplomdarba tēmas izvēli un aktualitāti nosaka ne tikai Latvijas komercbanku izsniegto kredītu tirgus pēdējo gadu straujās attīstības tendences un katras konkrētās komercbankas mērķis līdzsvarot kredītportfeļa apjomu palielināšanu, pēc iespējas lielākas kredītu tirgus daļas un peļņas iegūšanu ar to risku, kas rodas izsniedzot kredītus un jebkuriem zaudējumiem, kas varētu rasties piepildīšanās gadījumā, bet arī tas, ka autors jau trīs gadus strādā AS „Hansabanka”, no kuriem vairāk kā divus gadus – uzņēmumu kredītēšanas jomā.

Sakarā ar augstākminēto ir izvēlēta diplomdarba tēma „Klienta kredībspējas analīze A/S „Hansabanka””.

Sakarā ar Latvijas ekonomisko recesiju, kas iestājās jau 1. pusgadā, kad sezonāli izlīdzinātais IKP samazinājās divus ceturkšņus pēc kārtas un uz doto mirkli turpina samazināties un pēc ekspertu domām turpināsies līdz nākamā gada vidum, tad uzņēmumiem jau vajadzētu sākt domāt par uzņēmumu restrukturizāciju, jaunu tirgus iekarošanu un finansējuma piesaistīšanu, līdz ar to kredībspējas analīze šajā krīzes periodā ir ļoti svarīga kredītu izskatīšanas sastāvdaļa, lai pasargātu gan banku, gan klientu no krīzes, kas saistīta ar ekonomisko recesijas.

Ja salīdzina Latvijas komercbanku kopējos izsniegtos kredītus 2008. gada 3. ceturksnī ar 2007. gada pieaugumu (37,2%), tad 3. ceturksnī pieaugums ir bijis tikai 11,7 %. Pēc šiem datiem var secināt, ka krīzes apstākļos bankas pirms kredītu izsniegšanas arvien rūpīgāk un padziļināt izvērtē klienta kredībspējas iespējas. Kā otru faktoru kredītportfeļa samazinājumam var minēt arī valdības ierobežojumus uz kredītu izsniegšanu – kredītņēmējam kā obligāta prasība pie kredīta izsniegšanas ir VID izziņa (šis grozījums vairāk attiecas uz privātpersonu kredītiem), tiek izveidots vienotais kredītreģistrs, lai komercbankām ir pieejama informācija par kredītņēmēja kopējām saistībām, kas dod iespēju izvērtēt klienta kopējās kredītsaistības un parādā klienta noslogojumu saistībā ar saņemtajiem kredītiem.

Latvijas komercbanku kredītportfeļa izmaiņas 2008. gadā saistībā ar uzraugāmajiem kredītiem nav jūtams lielas izmaiņas, bet autoram veicot padziļinātāku analīzi komercbankām ir pieauguši kredītportfeļa kavējumu izdalot kredītportfeļa kavējumus pa dienām:

- ✓ kavējumi līdz 30 dienām ir pieauguši no 4,9% (2007.g.) līdz 6,7% (2008.g.);
- ✓ kavējumi no 31 līdz 90 dienai no 1,2% (2007.g.) līdz 2,5% (2008.g.);
- ✓ kavējumi no 91 līdz 180 dienai no 0,4% (2007.g.) līdz 1% (2008.g.);
- ✓ kavējumi virs 181 dienas no 0,4% (2007.g.) līdz 1,4% (2008.g.). [16]

Līdz ar to autors secina, ka Latvijas komercbanku kredītportfeļa kvalitāte 2008. gadā var krasi mainīties uz sliktu pusi pēc komercbanku iesniegtajiem audita pārskatiem, kad informācija būs pieejama publiski un tiks izanalizēta kredītportfeļa kvalitāte Latvijas ekonomiskās recesijas periodā.

Diplomdarba mērķis – pamatojoties uz uzņēmumu kredībspējas noteikšanas metožu izvērtējumu AS „Hansabanka”, kritiski novērtēt kredībspējas kritērijus, izvērtēt ar kredībspējas analīzi saistītās problēmas un uz tā pamata izvirzīt priekšlikumus uzņēmumu kredībspējas noteikšanas pilnveidošanai.

Lai sasniegtu diplomdarba mērķi, autors izvirza sekojošus diplomdarba uzdevumus:

1. analizēt Latvijas kredītu tirgus attīstību, kā rezultātā pamatot kredībspējas novērtēšanas nepieciešamību;

2. veikt kredībspējas novērtēšanas posmu un AS Hansabanka izmantojamo metožu raksturojumus, kā arī to ietekmējošo faktoru apskati;

3. veikt SIA „XXX” finansiālās un saimnieciskās darbības analīzi ar mērķi novērtēt tā kredībspēju un pieņemt lēmumu par aizdevuma izsniegšanu AS „Hansabanka”;

4. izdarīt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus kredībspējas novērtēšanas procesa pilnveidošanai.

Lai atrisinātu augstākminētos uzdevumus, ir izveidota sekojoša diplomdarba struktūra.

Pirmajā daļā tiek raksturotas Latvijas kredītu tirgus attīstības tendences un citi faktori, kas pamato izvēlētas tēmas aktualitāti.

Otrajā daļā autors analizē AS Hansabanka izmantotās aizņēmēja kredībspējas novērtēšanas posmus un metodes, raksturojot to būtību un AS Hansabanka noteiktos kritērijus kredītu saņemšanai, un norādot uz esošajām nepilnībām.

Trešajā nodaļā autors veic detalizētu SIA „XXX” kredībspējas analīzi ar šo metožu atlīdzību, pamatojoties uz 1.-3. pielikumā ietverto informāciju, kā rezultātā sniedz vērtējumu un ieteikumus aizdevuma izsniegšanai.

Lai sasniegtu diplomdarba mērķi, tā izstrādes pamatā izmantota monogrāfiskā metode, ekonomiskās un finanšu analīzes metodes, tajā skaitā faktoranalīzes metode, statistikas datu grupēšana, skaitliskais materiāls izvietots attēlos un tabulās.

Lai izpētītu un izanalizētu Finanšu un kapitāla tirgus komisijas apkopotos datus par komercbanku izsniegtajiem aizdevumiem, to kvalitātes dinamiku, termiņstruktūru un kreditētajām nozarēm, pirmajā nodaļā pētījuma periods ir no 1997. gada līdz 2007. gadam, bet SIA „XXX” kredībspējas analīzei – tās bilances un peļņas un zaudējumu aprēķini no 2005. gada līdz 2007. gadam.

Tā kā diplomdarba apjoms ir ierobežots, tad autors apskata tikai AS Hansabanka izmantotos uzņēmumu kredībspējas analīzes rādītājus un metodes.

Darbā izmantoti likumdošanas akti, tajā skaitā Finanšu un kapitāla tirgus komisijas izstrādātie normatīvie dokumenti, speciālā literatūra par uzņēmumu kredībspējas un finansiālās un saimnieciskās darbības analīzi, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas apkopotie statistikas dati, periodiskā un internetā pieejamiem materiāliem, kā arī AS Hansabanka un SIA „XXX” npublicētie materiāli.

Diplomdarbā izmantoti sekojoši saīsinājumi:

EBITDA – (Earning before Interest, TAX, Depreciation and Amortization) jeb ienākumi pirms procentu, nodokļu maksājumiem un amortizācijas atskaitījumiem;

EUR – eiro;

Euribor – Eiropas starpbanku tirgus likme;

FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija;

Hansapank Grupa – AS Hansapank vai uzņēmumi, kuros AS Hansapank pieder vismaz 50 % kapitāldaļu, vai arī kontrole pār šo uzņēmumu tiek realizēta kaut kādā citādā veidā;

LB – Latvijas Banka.

Atsaucēm diplomdarba autors izmanto kvadrātiekvu divu ciparu veidā, kas atdalīti ar komatu, kur pirmais cipars nozīmē literatūru vai avotu pēc kārtas, bet otrais cipars – lapaspusi šajā avotā.

1. Uzņēmumu kredībspējas noteikšanas būtība, nozīme un tās novērtēšanas nepieciešamība

1.1. Kredītu tirgus raksturojums un loma komercbanku darbībā

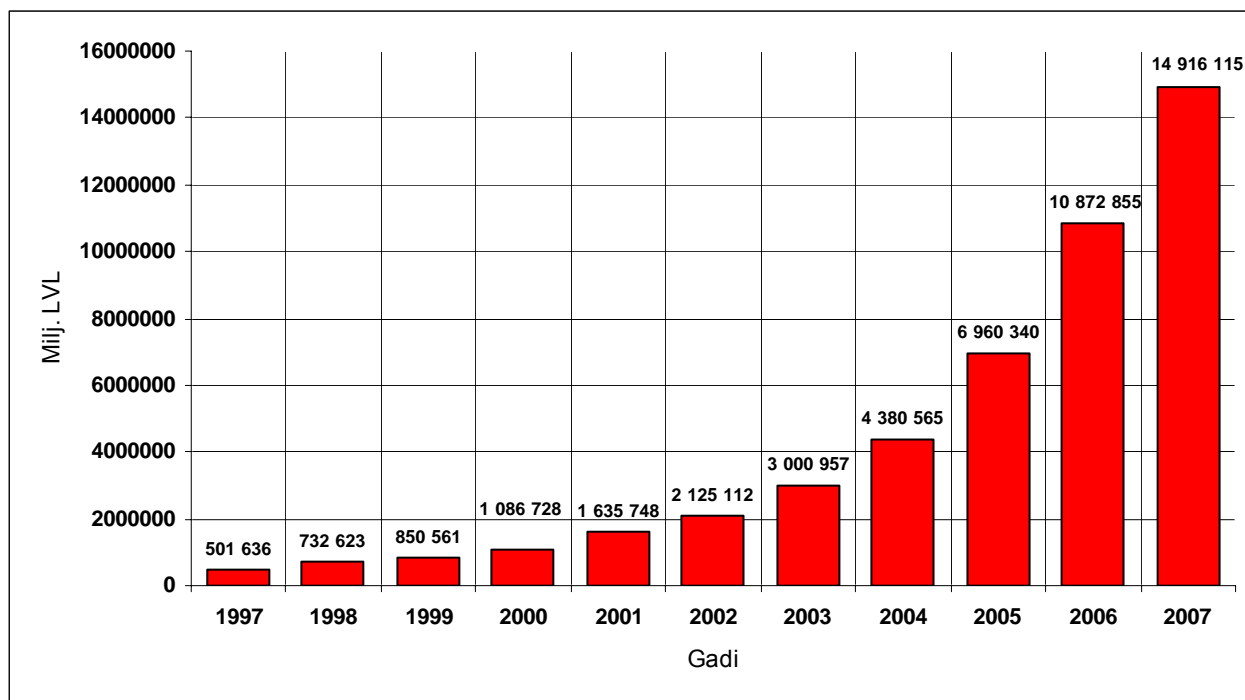
Pirmajos gados pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas sakarā ar pāreju uz brīvā tirgus ekonomiskajām attiecībām kredītu saņemšanas iespējas bija ierobežotas kā uzņēmumiem, tā arī privātpersonām. Ierobežotās kredītu saņemšanas iespējas noteica nevis banku nevēlēšanās izsniegt aizdevumus, bet gan vispārējā ekonomiskā stāvokļa nestabilitāte, ražošanas un investīciju apjomu krasa samazināšanās, atbilstoša kredītu nodrošinājuma trūkums, kas attiecīgi paaugstināja komercbanku kredītrisku, iepriekšējo saimniecisko sakaru izzušana, augstais inflācijas temps un kredītu procentu likmju līmenis, kā arī ilgtermiņa resursu ierobežotais apjoms. Kredīta izsniegšanas stāvokli pasliktināja arī 1995. gada banku krīze.

Aizdevumu dokumentācija, kas tika iesniegta bankās, tikai analizēta virspusēji un diezgan izplatīti bija tā sauktie kredīti „draugiem”. Tas viss, protams, atspoguļojas komercbanku izsniegto kredītu struktūrā un dinamikā. Kā liecina statistiskie dati (skat. 1.1. attēlu), izaugsme kreditēšanas jomā vērojama jau kopš 1996. gada, tomēr kredītu pieaugums augstos tempus 1997. un 1998. gadā izskaidro ļoti zemā iepriekšējo gadu bāze, jo iepriekšējos gados izaugsme bija ļoti maza, un tikai 1997. gada beigās tika sasniegts iepriekšējo 3 gadu līmenis.

Situācija kredītu tirgū ir krasi mainījies tieši pēdējo četru gadu laikā. Iekšzemes izsniegto kredītu kopsumma palielinājās 2004. gadā par 46 %, tas ir, no 3 001 milj. latu iepriekšējā gada beigās līdz 4 380,6 milj. latu 2004. gada beigās. 2005. gadā palielinājās par 58,9 %, tas ir, no 4 380,6 milj. latu līdz 6 960,3 milj. latu. 2006. gadā pieaugums bija 56,2%, tas ir, no 6 960,3 milj. latu līdz 10 872,9 milj. latu. 2007. gadā pieaugums bija 37,2%, tas ir, no 10 872,9 milj. latu līdz 14 916,1 mij. Latu.

2007. gadā kopējam kredītportfelim pieaugot par 37,2%, kredītu īpatsvars banku aktīvos samazinājās par 0.3 procentu punktiem un 2007. gada 31. decembrī sasniedza 68,1% (2006. gada 31. decembrī – 68,4%), [16]

2007. gads banku sistēmā bija ļoti veiksmīgs kreditēšanas gads, un absolūtos skaitļos bija novērojams lielākais kredītportfeļa pieaugums banku sistēmas vēsturē – 4 043,2 miljoniem latu jeb 37,2%.

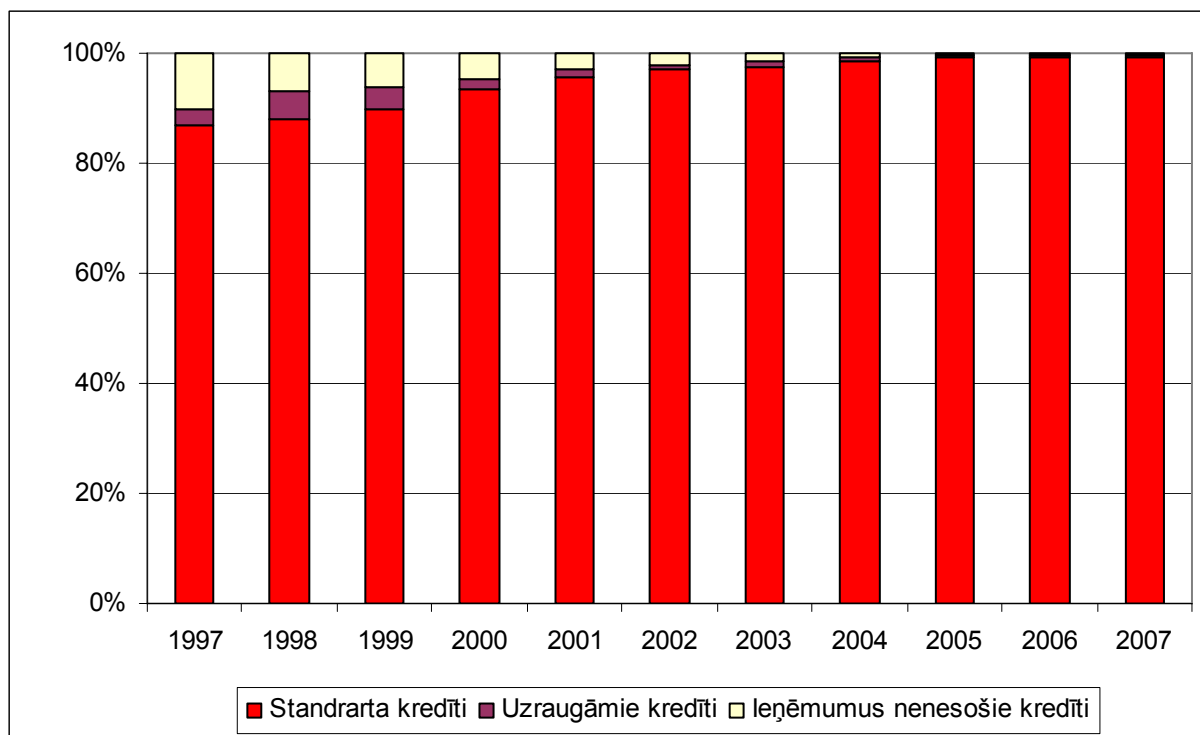

1.1.attēls Latvijas komercbanku izsniegto kredītu apjoms no 1997. līdz 2007. gadam [16]

Kredītu pieauguma paātrināšanos veicinājis gan tas, ka Latvijas tautsaimniecība pilnībā pārvarējusi gan 1995. gada banku krīzi, gan 1998. gada Krievijas ekonomiskās krīzes sekas, gan arī reālā naudas pieprasījuma pieaugums, stabilizējoties makroekonomiskajai videi, padziļinoties finanšu sistēmai un augot kredītiestāžu resursu bāzei. Kredītu pieaugumu nenoliedzami sekmējusi arī procentu likmju un kredītriska samazināšanās (komercķīlu reģistrs, uzņēmumu kredītinformācijas pieejamību u.c.). svarīgi papildus veicinošie faktori ir arī zemais kreditēšanas bāzes līmenis valstī kopumā, kā arī pakāpeniska iedzīvotāju materiālās labklājības uzlabošanās un lielāka drošības sajūta nākotnē. Noteicošs kredīta pieprasījuma palielinājums bija saistīts arī ar straujo celtniecības un nekustamo īpašumu „bumu” Latvijā, kā arī pēc iestāšanās ES saņemot līdzekļus gan infrastruktūrai, gan ražojošo nozaru projektos.

Kredītu tirgū dominē piecas lielākās Latvijas komercbankas, kurās izsniegti 74,1% no kopējo kredītu apjoma, tomēr to kopējā tirgus daļa, salīdzinot ar 2006. gada beigām ir samazinājusies par 3.3%. Vadošās Latvijas bankas savu tirgus daļu ir zaudējušas tikai tāpēc, ka kredītus sāka izsniegt ar lielāku piesardzību, nekā pārējās bankas. Mazākās bankas piedāvājot pievilcīgas procentu likmes tā aktīvāk palielinot savu kredītportfeli.

Neskatoties uz straujo pieaugumu, komercbanku kredītportfeļa kvalitāte nav pasliktinājusies. Būtiski pieaugot kreditēšanas apjomam laika posmā no 1997. gada līdz 2007. gadam, par pozitīvo tendenci var uzskatīt kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanu un šīs tendences stabilizēšanu.

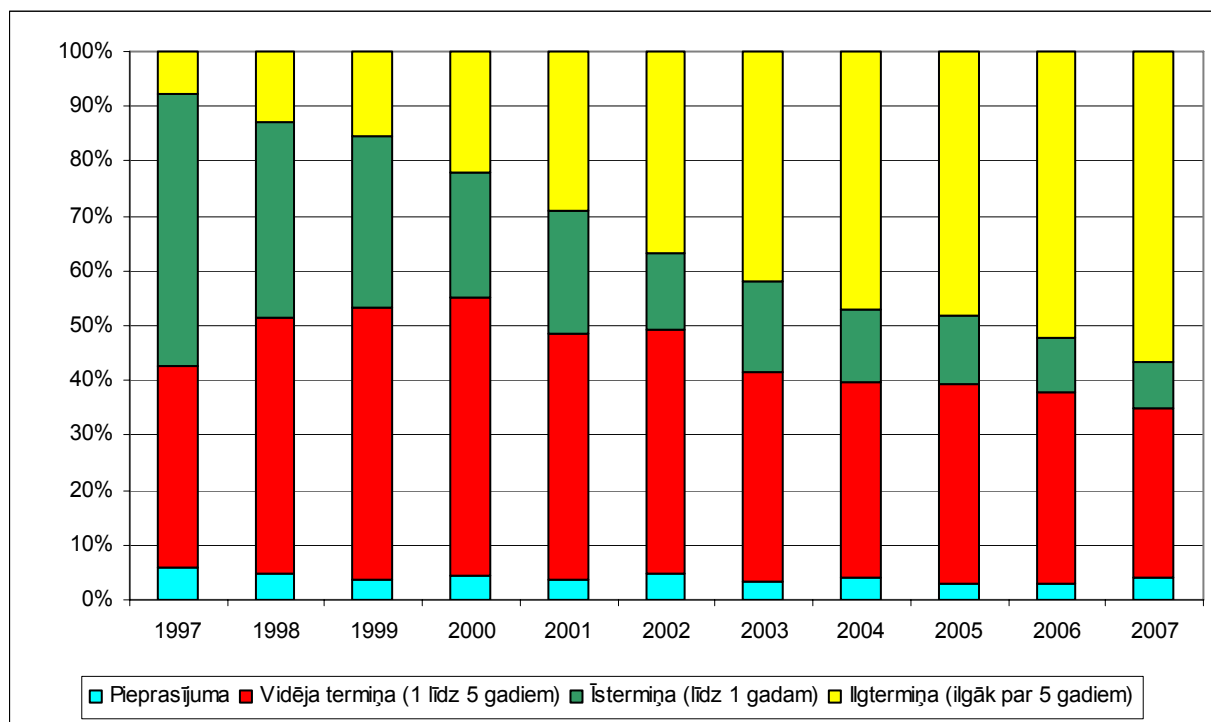

1.2.attēls Latvijas komercbanku kredītportfeļa kvalitātes dinamika 1997.-2007. gads[16]

Kā izriet no 1.2. attēla, apskatāmā laika periodā standarta kredītu apjoms izsniegto kredītu kopsummā palielinājies no 87 % 1997. gadā līdz 99,2% 2007. gadā, un šis nozīmīgais pieaugums liecina par banku kreditēšanas procesa uzlabošanos. Tai pat laikā uzraugāmo kredītu apjoms samazinājās par 2,6% (no 3% līdz 0,4% 2007. gadā), un ieņēmumu nenesošu kredītu (zemstandarta, šaubīgie, zaudētie) apjoms – par 9,6% (no 10% līdz 0,4%), kur zaudēto kredītu īpatsvars samazinājās par 4,9% un 2007. gada beigās bija tikai 0,1% no izsniegto kredītu kopsummā. Standarta kredītu īpatsvars pieaudzis no 87% 1997. gada beigās (skat. 1.2. att.) līdz 99,2% 2007. gada beigās. Speciālo uzkrājumu līmenis kopējā kredītportfelī samazinājies no 7% līdz 0,5%. Valsts makroekonomiskā attīstība liecina, ka kredītu kvalitātes radītāju dinamika pēdējo gadu laikā ir likumsakarīga, un gaidāms, ka kredītu kvalitāte arī turpmāk saglabāsies augstā līmenī.

Laika periodā no 1997.gada līdz 2007. gadam izmainījās arī kredītu termiņstruktūra (skat. 1.3. attēlu). Latvijas komercbanku izsniegto kredītu kopsummā pārsvarā pieaug vidējā termiņa (1 līdz 5 gadiem) un ilgtermiņa (virs 5 gadiem) kredīti, attiecīgi samazinoties īstermiņa (līdz 1 gadam) izsniegto kredītu apjomam. Kredītu ar atmaksas termiņu virs gada apmērs 2007. gadā palielinājās par 30,8%, t.sk. ilgtermiņa kredītu apmērs palielinājies par 56,5%, 2007. gada beigās sasniedzot 4 586 514 milj. latu jeb 30,8% no kredītportfeļa kopapjoma (2006. gada beigās – 35,2%).

Kā redzams no 1.3. attēla, 2007. gadā turpinājās kredītu termiņstruktūras izmaiņas. Gada laikā ilgtermiņa kredītu apmēram pieaugot 68,27%, to īpatsvars banku kopējā kredītportfelī sasniedza jau 56,5% (2006. gadā – 52,2%). Lai gan arī visu pārējo termiņu kredītu apmērs gada laikā palielinājās, to īpatsvars kopējā kredītportfelī saruka: vidēja termiņa kredītiem – par 4,4, īstermiņa kredītiem – par 1,1, bet pieprasījuma kredītiem – palielinājies par 1,2 procentu punktiem. Tātad, pēdējo gadu laikā īstermiņa un ilgtermiņa kredītu struktūra pakāpeniski stabilizējās, un pieauguma tempu atšķirība īsāka un garāka termiņa aizdevumiem sarūk.

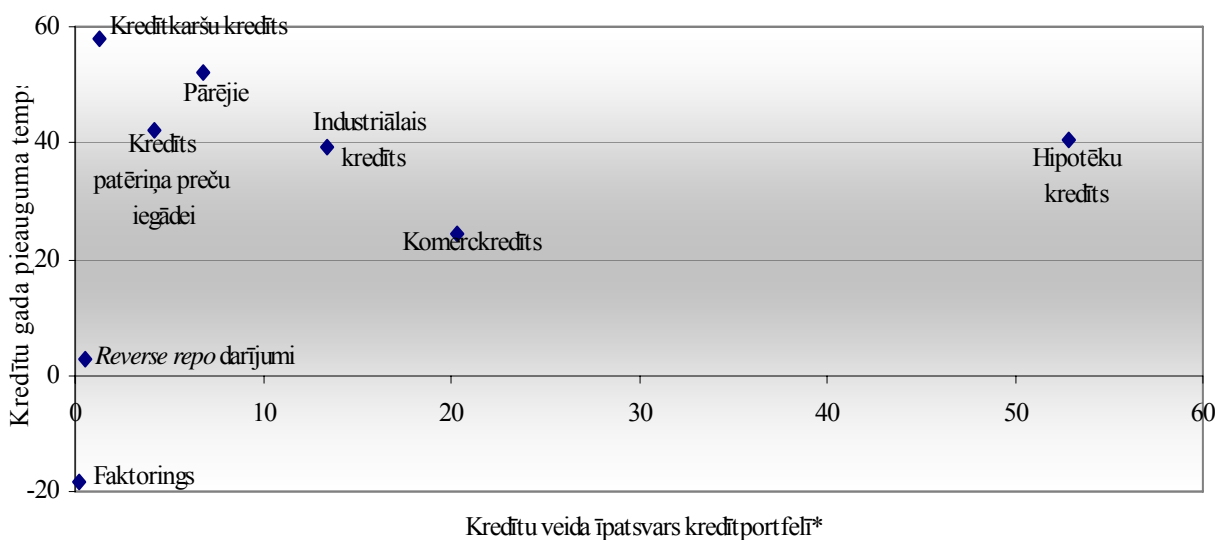
1.3.attēls Latvijas komercbanku izsniegto kredītu termiņstruktūra 1997.-2007.gadam[16]

Analizējot izsniegto kredītu veidu pēdējo gadu laikā, var secināt, ka komerc kredīti, industriālie kredīti un hipotekārie kredīti pašlaik ir dominējošie kredītu veidi iekšzemes tirgū [16].

Šajā laika periodā bankas galvenokārt kreditēja uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu palielināšanu, kaut arī to īpatsvars izsniegto kredītu kopsumma samazinājās no 22,5% 2006. gadā līdz 20,3% 2007. gadā. Pamatlīdzekļu iegādei un ilgtermiņa ieguldījumu projektu finansēšanai paredzēto industriālo kredītu īpatsvars kredītportfeļa kopsummā nedaudz ir palielinājās no 13,2% līdz 13,4%. Strauji attīstās hipotekārā kreditēšana, tas ir, kredīti, kas izsniegti klientiem pret hipotēku nekustamā īpašuma iegādei, būvniecībai vai rekonstrukcijai, un 2006. gadā tas bija svarīgākais kreditēšanas veids. Izsniegto hipotēku kredītu apmērs pārskata

gada laikā palielinājās par 40,6% un sasniedza 7 885 955 milj. latu, savukārt to īpatsvars palielinājās no 42,4% 2005. gada beigās līdz 52,9% 2007. gada beigās.

No 1.4. attēla izriet, ka pārskata gadā vērojamas būtiskas atšķirības dažādu kredītu veidu pieauguma tempos, t.i., lai gan hipotēku kredītu apmērs pārskata gada laikā palielinājās par 2,269.2 milj. latu, tomēr to gada pieauguma temps bija samazinājies vairāk nekā divas reizes, t.i., no 92.1% gadu iepriekš līdz 40.6% 2007. gada beigās, savukārt, aktivizējoties kredītu izsniegšanai pamatlīdzekļu iegādei un ilgtermiņa ieguldījumu projektu finansēšanai (industriālie kredīti), šo kredītu gada pieauguma tempi ievērojami palielinājās un 2007. gada 31. decembrī sasniedza 39.3% (2006. gada 31. decembrī – 16.1%). Hipotēku kredītu, komerckredītu (uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu palielināšanai) un industriālo kredītu īpatsvars kredītportfelī pārskata gada beigās sasniedza attiecīgi 52.9%, 20.3% un 13.4% (2006. gada 31. decembrī attiecīgi – 51.8%, 22.5% un 13.2%)

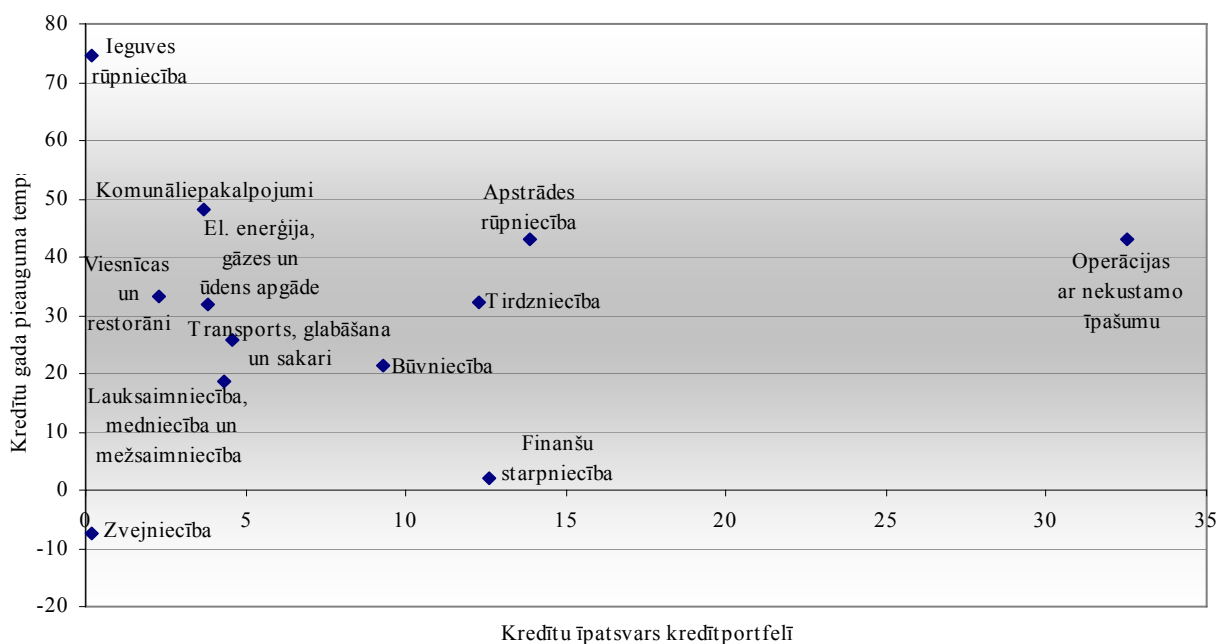

1.4.attēls Latvijas komercbanku izsniegto kredītu veidi un to 2007. gada pieaugumu tempi [16]

Pēc komercbanku asociācijas datiem, 2006. gadā tautsaimniecības attīstībai izsniegto kredītu apmērs palielinājās par 1 734 534 milj. latu jeb 47,1% un gada beigās sasniedza 5 420 361 milj. latu. Visvairāk kreditētās tautsaimniecības nozares bija – operācijas ar nekustamo īpašumu, apstrādes rūpniecība, tirdzniecība un būvniecība, kur katrs attiecīgi 27,8%, 12,6%, 12,2% un 10% no tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu apmēra. Pārskata gadā par 86,8% palielinājās izsniegto kredītu apmērs operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai. Tāpat 2006. gadā ievērojami palielinājās banku izsniegto kredītu apmēri tādām nozarēm transporta palīgdarbība un zinātniski pētniecības darbs – par 102,4%, 259,8%, savukārt

pasts un telekomunikācijas un valsts pārvalde un aizsardzībai izsniegto kredītu apmērs 2006. gadā samazinājās attiecīgi 62,3%, 65,2%.

Tautsaimniecības attīstībai izsniegto kredītu apmērs 2007. gadā palielinājās par 1 644 012 milj. latu jeb 30,3% un gada beigās sasniedza 7 064 373 milj. latu. Visvairāk kreditētās tautsaimniecības nozares joprojām bija – operācijas ar nekustamo īpašumu, tirdzniecība, apstrādes rūpniecība, tirdzniecība un finanšu starpniecība, kuras saņēma attiecīgi 30,4%, 12,3%, 13,9%, 12,6%.

1.5.attēls Latvijas komercbanku tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu īpatsvars kredītportfelī un šo kredītu 2007. gada pieaugumu tempi [16]

Līdzīga situācija ir saskatāma Hansabank Grupas izsniegtajos kredītos, ja skatāmies pēc kreditētajām tautsaimniecības nozarēm. Visvairāk jeb 44% kredīti ir izsniegti privātpersonu finansēšanai, salīdzinoši 2007. gadā no kopējiem kredītiem (skat. 1.1. tabulu). Nekustamā īpašuma kredīti sastādīja 17% no kopējā portfeļa.

1.1. tabula

Hansabank Grupas izsniegtie aizdevumi pa nozarēm 2006.g. un 2007.g.[12]

Nozare, 2006.gads	Procenti no kopējiem kredītiem	Nozare, 2007.gads	Procenti no kopējiem kredītiem
Privātpersonas	41	Privātpersonas	44
Nekustamais īpašums	19	Nekustamais īpašums	17
Ražošana	10	Ražošana	10

Tirdzniecība	10	Tirdzniecība	8
Celtniecība	6	Celtniecība	6
Transports un komunikācija	4	Transports un komunikācija	4
Lauksaimniecība un mežsaimniecība	2	Lauksaimniecība un mežsaimniecība	3
Viesnīcas un restorāni	2	Viesnīcas un restorāni	1
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	1	Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	1
Studentu kredīti	1	Studentu kredīti	1
Valsts un pašvaldības	0	Valsts un pašvaldības	1
Finanšu sektors	0	Finanšu sektors	0
Pārējie	3	Pārējie	4

Pagājušajā gadā Hansabank Grupai bija lielākais kreditēšanas pieaugums absolūtos skaitļos Latvijas banku sektorā. Absolūtajos skaitļos bankas un līzings kredītportfelis pieauga par 1 063 miljonu latu, no tiem 517 miljoni latu izsniegti juridiskajām personām, bet 546 miljoni latu – privātpersonām. Gada beigās kredītos bija izsniegti 3 876 038 miljoni latu, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nodrošinot pieaugumu par 764 666 miljoni latu.

Tātad, var droši uzskatīt, ka kredītu apjoma kāpums banku sektoram nerada sistemātisku risku, taču autors uzskata, ka ir nepieciešama stingra uzraudzība no tiesībsargājošo institūciju puses, lai pārlicinātos, vai līdz ar straujo kredītu apjoma pieaugumu, nav zudusi izsniegto kredītu kvalitāte, kas var radīt draudošas sekas nevis tagad, bet gan ilgtermiņā. Kā arī asa konkurence starp kredītiestādēm var ietekmēt izsniegto kredītu kvalitāti, jo lai palielinātu kreditēšanas apjomu, bankas pārsvarā uzņemas lielāko risku un nepievērš pietiekamu uzmanību aizņēmēja kredīspējas izvērtēšanai, kas nākotnē var izraisīt krīzi un pasliktināt šodienas labas kredītu tirgus attīstības tendences, tāpēc nākotnē bankām vēl kritiskāk jāvērtē to projektu perspektīvas, kuriem tiek izsniegti kredīti.

2008. gads Hansabank Grupai ir nācis ar lielām pārmaiņām gan kreditēšanas jomā, gan saistībā ar vienotā zīmola ieviešanu visās Baltijas valstīs – Swedbank. Sakarā ar to, ka Swedbank 1998. gadā iegādājās Hansabank Grupas akcijas un kļuva par grupas galveno stratēģisko investoru un 2008. gadā pieņemot stratēģisku lēmumu kļūt par izcilu servisa līderi Eiropā tika panākta vienošanās vienota zīmola izveidē, kas ļautu klientiem piedāvāt jaunus produktus un pakalpojumus un izveidot vienotu un konkurētspējīgāku banku Eiropā.

Kreditēšanas jomā bija vērojamas izmaiņas gan ar valdības ieviestajiem grozījumiem kredīta piešķiršanā, gan ar ekonomiskās recesijas iestāšanos. Arī vienotā zīmola ieviešana paredz vienotu kredītpolitiku nosakot vienotus kredīta piešķiršanas standartus visiem Hansabank Grupas uzņēmumiem.

Klienta kredībspējas novērtēšanā tika ieviestas jaunas relīzes, kas palīdzēja menedžeriem labāk izanalizēt klienta maksāspēju, nodrošinājuma pietiekamību un kredīta zaudēšanas risku samazinot līdz minimumam kā arī samazināt bankas risku nepietiekamas klienta analīzes gadījumā. Līdz ar to grupas kopējais kredītportfelis 2008. gadā vairs nepieaug tik strauji kā līdz šim. Skatoties Hansabank Grupas konsolidēto finanšu pārskatu uz 2008. gada 30. septembri, tad kopējais kredītportfelis ir pieaudzis par 515 817 tūkst. LVL jeb 12.3 % pieaugums pie kopējā kredītportfeļa, kas liecina par to, ka banka arvien padziļinātāk analizēja katru kredīta piešķiršanu.

1.2. Kredībspējas būtība un tās novērtēšanas nepieciešamības pamatojums

Katram aizdevumam piemīt zināms risks, neatkarīgi no tā, cik laba reputācija ir attiecīgajam aizdevuma ņēmējam. Konkrētāk, pastāv risks, ka aizdevuma ņēmējs neatmaksās izsniegtā aizdevuma pamatsummu un neatmaksās procentus par aizdevuma lietošanu.

Ņemot vērā to, ka komercbankām strauji pieaug kreditēšanas apjomi, par ko liecina arī statistisko datu izpēte, galvenie kredītiestāžu riski koncentrējās tieši kredītu portfeli.

Kredītrisks ir zaudējumu rašanās risks, gadījumā, ja parādnieks nespēs vai atteiksies pildīt saistības pret iestādi atbilstoši līguma noteikumiem [2]. Kredītrisku var arī definēt kā iespēju, ka faktiskie ienākumi no aizdevuma var atšķirties no tiem, ko plānojis vai paredzējis aizdevējs, šai ieņēmumu starpībai radot finansiālus zaudējumus. Tāpat risku rada prognozētās un faktiskās naudas plūsmas nesakritības. Kredītrisks ir saistīts ar kredīta neatmaksāšanu, kam var būt vairāki iemesli:

1. aizņēmēja nevēlēšanās maksāt;
2. finansiālas problēmas;
3. krīzes un citi faktori, kas nav atkarīgi no aizņēmēja saimnieciskās darbības.

Lai sekmīgi pārvaldītu un tādējādi mazinātu kredītrisku, komercbankas veic aizņēmēja kredībspējas analīzi. Kredītriska pārvaldīšanas procesā komercbankas izmanto kritēriju un rādītāju kompleksu, kuru izskatīšana un analīze ļauj spriest par aizņēmēja kredībspējas līmeni. Konkrētu rādītāju kopums, kas tiek izmantots kredībspējas analīzei un raksturo uzņēmuma darbību, katrā no komercbankām ir atšķirīgs un attīstās aizdevēja – aizņēmēja attiecību maiņas procesā.

Ja gadījumā bankai draud nopietnas finansiālās problēmas, tās parasti rodas no aizdevumiem, kas kļuva par neiekasējamiem nepareizas pārvaldības, nelegālu kredītu manipulāciju, slikti organizētas kredītpolitikas vai negaidītas ekonomikas lejupslīdes dēļ. Gandrīz zem visiem šiem iemesliem slēpjas kredītu novērtēšanas problēma, kuras noteicošais kritērijs ir aizņēmēja kredībspējas novērtējums, tāpēc spēja pareizi novērtēt klienta potenciālus, tā stiprās un vājās puses ir svarīgākais kredītiestādes uzdevums.

Bankas kredītu portfeli ievērojami ietekmē izsniegto aizdevumu neatmaksa vai nepilna atmaksa, kas savukārt negatīvi atsaucas uz bankas pašu kapitālu. Tas ir vēl viens iemesls, kāpēc, veicot kredītu operācijas, bankas cenšas iegūt pēc iespējas precīzāku aizņēmēja kredītriska novērtējumu, tas ir, objektīvi novērtēt aizņēmēja kredībspēju.

Bankas saviem kredītiem arī veido uzkrājumus tieši tiem kredītiem, kuru atmaksāšana tuvākajā laikā var pāraugt par zaudēto kredītu, jo ekonomiskās situācijas pasliktināšanās problēma ir viens no galvenajiem iemesliem daudz klientu maksātnespējas procesā. Salīdzinot bankas veiktos uzkrājumus 2006. gadā, kas bija 18 079 tūkst. LVL, tad jau 2007. gadā šis uzkrājums ir pieaudzis par 67% sasniedzot jau 26 644 tūkst. LVL. [12]

Tā kā visi uzņēmumi savā starpā atšķiras pēc darbības nozares, apgrozījuma, tirgus pozīcijas, ģeogrāfiskā stāvokļa u. Tml., nav iespējams izveidot vienotas universālas un visaptverošas kredībspējas analīzes un rādītāju metodiskos norādījumus, tomēr saskaņā ar Eiropas Komisijas direktīvām, komercbanku uzraudzības institūcijām Latvijā jāizstrādā kredītriska kontroles kritēriji un maksimālie kredītriska koncentrācijas limiti. Latvijas Republikas Kredītiestāžu likums reglamentē banku darbību regulējošās prasības, kas pilnībā atbilst Eiropas Savienības normām. Valsts kredītiestāžu uzraudzības institūciju normatīvo prasību noteikšana ir viens no riska vadības instrumentiem. [5,100]

Kredītiestāžu likums nosaka, ka kredītiestādēm pirms un pēc kredīta izsniegšanas pārbauda kredīta ņēmēja maksātspēju, regulāri pieprasot dokumentus, kas apliecina kredīta ņēmēja saimnieciskās darbības finansiālo stabilitāti, spēju atmaksāt kredītu un tā procentus. Kredītiestāde, izsniedzot kredītu, slēdz līgumu, kurā norāda kredīta mērķi, apmēru, izsniegšanas un atmaksāšanas kārtību, procentu likmi un procentu aprēķināšanas kārtību, kredīta nodrošinājumu un citus nosacījumus. [1]

Saskaņā ar FKTK izdotajiem Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumiem, kredītspēja ir aizņēmēja (parādnieka, debitora) spēja un griba pildīt saistības atbilstoši līguma noteikumiem [2]. No tā izriet, ka bankām, analizējot potenciālā aizņēmēja kredītspēju, ir jāsaņem atbildes uz diviem galvenajiem jautājumiem:

1. vai aizņēmējs ir spējīgs izpildīt savas saistības laikā un pilnā apmērā;
2. vai aizņēmējs ir gatavs tās izpildīt?

Atbildi uz pirmo jautājumu sniedz uzņēmuma finansiālās un saimnieciskās darbības analīze, savukārt atbildei uz otro jautājumu ir juridisks rakstus, kas saistīts ar uzņēmuma īpašnieku un vadītāju novērtējumu. Uzņēmumu kredībspējas analīzes rādītāji un metodes izriet no paša kredībspējas jēdziena. Tiem jāatspoguļo uzņēmuma finansiālais un saimnieciskais stāvoklis no aizņemto un citu līdzekļu izmantošanas un izvietojuma efektivitātes viedokļa, kā arī jānovērtē aizņēmēja spēja un gatavība veikt maksājumus un dzēst aizdevumu iepriekš noteiktajā periodā. Spēja savlaicīgi atmaksāt kredītu tiek novērtēta, analizējot uzņēmuma bilanci, nosakot likviditāti, efektīvu kredīta un apgrozāmo līdzekļu izmantošanu, rentabilitātes līmeni un citus rādītājus, bet uzņēmuma gatavība atmaksāt kredītu – izpētot uzņēmuma darbību, nākotnes attīstības perspektīvas un uzņēmuma vadītāju darbības kvalitāti.

Uzņēmuma kredībspējas novērtēšanas process sākas pirms kredīta izsniegšanas un turpinās visā kredīta atmaksas termiņa garumā, kas ļauj savlaicīgi pamanīt negatīvas tendences aizņēmēja finansiālajā situācijā un iespējamie kavētie maksājumi tiktu savlaicīgi identificēti un kredītu kvalitātes pasliktināšanās tiktu konstatēta pēc iespējas ātrāk.

Tāpat FKTK Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumi nosaka, kādi būtiskie faktori jāņem vērā, kas ietekmē aizņēmēja kredībspēju:

1. aizņēmēja kredītvēsture;
2. aizņēmēja finansiālais stāvoklis;
3. aizņēmēja saimnieciskās darbības rezultāti un perspektīvas;
4. kredīta mērķa atbilstība parāda samaksas avotiem;
5. maksāspējīgo galvotāju esamība;
6. aizņēmēja pašreizējās un prognozējamās naudas plūsmas pietiekamība parāda samaksai;
7. nodrošinājuma vērtība;
8. līgumā noteikto parāda samaksas termiņu ievērošana;
9. valsts risks, ja kredīts izsniegts nerezidentam [2].

Komercbankai jānosaka kredītu piešķiršanas kritēriji, kas ir būtiski, lai pieņemtu lēmumu par kredītu piešķiršanu.

Pirms lēmuma pieņemšanas par kredīta piešķiršanu kredītiestādes rīcībā jābūt aizņēmēja kredītriska novērtēšanas informācijai un kredītiestādei jānosaka:

1. kredīta mērķis un kredīta atmaksāšanas avoti;
2. aizņēmēja pašreizējais riska raksturojums, riska veids, jūtīgums pret tautsaimniecības un tirgus pārmaiņām;
3. aizņēmēja piederība savstarpēji saistītu klientu grupai vai personām, kuras saistītas ar kredītiestādi;

4. aizņēmēja parādu kārtošanas vēsture un pašreizējā kredīspēja, kas pamatojas uz iepriekšējiem finansiālajiem rezultātiem un naudas plūsmas prognozi;

5. komerc kredīta piešķiršanas gadījumā – saimnieciskās darbības un attiecīgās tautsaimniecības nozares vai sektora analīze;

6. kredīta piešķiršanas noteikumi un papildnosacījumi, kuri ierobežos aizņēmēja riska raksturojuma pārmaiņas nākotnē;

7. nodrošinājuma esamība, pietiekamība un atsavināšanas vai izmantošanas iespējas [2].

FKTK Kredītriska pārvaldīšanas ieteikumos ir teikts, ka kredītriska mazināšanai iestāde var pieņemt nodrošinājumu, tomēr lēmums par kredīta piešķiršanu jāpamato galvenokārt ar aizņēmēja vai darījuma partnera spēju atmaksāt parādu. Nodrošinājums neaizstāj aizņēmēja vai darījuma partnera kredītriska novērtēšanu un nepieciešamās informācijas saņemšanu [3]. No Kredītriska pārvaldīšanas ieteikumos minētā izriet, ka primārais kredīta atmaksas avots ir saimnieciskās darbības naudas plūsma. Paļaušanās uz citiem atmaksas avotiem, kā, piemēram, aktīvu realizācija vai papildus ieguldījumi no īpašniekiem, uzskatāma par netipisku izņēmumu.

Uzņēmuma kredīspējas analīze ir neefektīva bez tālākās uzraudzības, jo kredīta piešķiršanas brīdī banka nevar būt pilnīgi droša par to, kā mainīsies aizņēmēja finansiālais stāvoklis līdz aizdevuma līguma termiņa beigām un attiecīgi līdz saistību pilnīgai izpildei. Tāpēc bankai pēc kredīta izsniegšanas regulāri ir jāseko līdzi aizņēmēja finansiālajai situācijai, kas arī ir noteikts FKTK Kredītriska pārvaldīšanas ieteikumos – kredītiestādei jāveic piešķirto kredītu nepārtraukta administrēšana, kurā ietverta kredītlietu uzturēšana, kārtējās finansu informācijas saņemšana un analīze, paziņojumu un nepieciešamo dokumentu sagatavošana un nosūtīšana.

Aizņēmēja kredīspējas novērtēšana ir nepieciešama arī kredīta portfeļa vadības posmā, jo pamatojoties uz kredītu novērtējumu, kredītus ir iespējams klasificēt kā standarta – neapšaubāmi tiks samaksāti, uzraugāmie – potenciāli nedroši, un zaudētie – novērtēšanas laikā nav reālas vērtības, un, atkarībā no tā veida, veidot speciālos uzkrājumus, kas palīdz nodrošināt bankas stabilitāti.

Viens no atšķirīgajiem faktoriem ir parāda samaksas kavētās dienas. Standarta kredītu gadījumā – līdz 5 dienām, uzraugāmo kredītu gadījumā – līdz 30 dienām, zemstandartu – 31 līdz 90 dienas, šaubīgo – 91 līdz 180 dienas un zaudētajiem – vairāk kā 180 dienas. Ja sekundārais kredīta atmaksas avots ir drošs, tad uzraugāms kredīts būs uzraugāms, kad aizņēmējs kavē parāda atmaksu 31 līdz 90 dienas, un zemstandarta – vairāk kā 90 dienas. Ja parāda atmaksas kavēta 91 līdz 180 dienas un izsniegtā kredīta sekundārais kredīta atmaksas avots ir apšaubāms, tad tas ir šaubīgs kredīts.

Vairākus vienam aizņēmējam izsniegtus kredītus novērtē, nosakot riska grupu katram kredītam atsevišķi un augstāko riska grupu piemērojot visiem kredītiem.

Tāpat tiek novērtēti arī pārējie aktīvi un ārpusbilances saistības.

Visiem aktīviem un ārpusbilances saistībām, kas ir klasificētas zemāk nekā standarta, jāveido speciālie uzkrājumi. To apjomu nosaka procents no aktīvu bilances vērtības un ārpusbilances saistību pamatvērtības un to apmērs nedrīkst būt mazāks:

- uzraugāmiem – par 10%
- zemstandarta – par 30%
- šaubīgiem – par 60%
- zaudētiem – par 100%. [2]

Hansabanka papildus veido arī vispārējos uzkrājumus. Nosakot vispārējo uzkrājumu apjomu, ņem vērā uzkrātā pieredze, pašreizējie ekonomiskie apstākļi u.c. būtiski faktori, kuri var ietekmēt aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitāti, t.sk., aktīvu nozaru un reģionālā koncentrācija, pārmaiņas kredītpolitikā vai kredītportfeļa struktūrā un apjomā, kā arī citi riska faktori, kuri nav ņemti vērā, veidojot speciālos uzkrājumus. Vispārējos uzkrājumus parasti veido uz noteiktu laiku. Kad Hansabankas rīcībā nonāk informācija, kas ļauj attiecināt iespējamus zaudējumus, kuru segšanai bija izveidoti vispārējie uzkrājumi, uz atsevišķiem aktīviem vai ārpusbilances saistībām, vispārējie uzkrājumi tiek aizstāti ar speciālajiem uzkrājumiem.

Viss iepriekšminētais komercbankai rada nepieciešamību veikt ne tikai aizņēmēja kredīspējas analīzi uz noteiktu datumu, bet arī prognozēt klienta finansiālo stabilitāti nākotnē, jo kredīta piešķiršana balstās uz nākotnes perspektīvu izvērtējumu. Vēsturiskā informācija ir nepietiekama kvalificētu kredīta lēmumu pieņemšanai. Veicot riska darījumus, banka ievēro Finanšu un Kapitāla tirgus komisijas normatīvos aktus, kas nosaka riska darījumu ierobežojumus, pie kam ievērojot, lai vienas nozares riska darījumu īpatsvars bankas kredītportfelī nepārsniegtu 40%.

Pirms kredīta piešķiršanas izdarot galīgo slēdzienu par uzņēmuma kā aizņēmēja kredīspēju, klientu apkalpojošajam kredītdarbiniekam un lēmēj institūcijas pārstāvim pirms lēmuma pieņemšanas ir jābūt pilnīgam priekšstatam par katra biznesa projekta loģiskumu gan no klienta, gan no bankas viedokļa, jo kredīta izsniegšana ir uzticēšanās jautājums. Uzņēmumu kreditēšanā naudas izsniegšana ir balstīta ne tikai uz objektīvu izpratni par uzņēmumu, tas ir, par risku, bet arī uz subjektīvu to cilvēku zināšanu un morālo kvalitāšu novērtējumu, kuri minēto uzņēmumu vada. Skatoties no komercbankas viedokļa, viskredīspējīgākie ir tieši tie uzņēmumi, kam kredīts parasti nav nepieciešams.

Kopumā jāsaprot, ka uzņēmumu kredīspējas analīze nav tikai mehānisks process, jo papildus uzņēmuma finansiālās un saimnieciskās darbības analīzei un likumu un notikumu ievērošanai, svarīgu lomu spēlē arī tādi faktori kā cilvēkresursi un biznesa idejas dzīvotspēja.

Aizņēmēja kredībspējas atbilstoša novērtēšana un iespējamo kredītu operāciju risku uzskaitē dod bankai iespēju efektīvi vadīt kredītresursus un gūt peļņu.

To, vai bankas lēmums, piešķirot kredītu uzņēmumam, ir bijis pareizs, varēs uzzināt tikai tad, kad kredīts tiks atmaksāts, tādēļ bankas darbiniekiem jācenšas būt tālredzīgam, tas ir, pamanīt uz izvērtēt visus iespējamus riskus.

Pēdējos gados komercbanku praksē notiek būtiskas izmaiņas – arvien pieaug kredītu veidi, mainās un uzlabojās kredītu piešķiršanas un izsniegšanas tehnoloģijas, mainās bankas kreditēšanas politika – procedūras un arvien vairāk tiek apmācīti darbinieki. Pakāpeniski samazinoties „slikto” kredītu skaitam, uzlabojās kredītu struktūra un pilnveidojās kredītņēmēju analīzes metodes. Rezultātā saasinājās banku konkurence – samazinājās kredītu procentu likmes un kredītu, un noguldījumu procentu likmju starpība, bankas sāk piedāvāt arvien izdevīgākus kredītu nosacījumus, un tiek paplašināts kopējais pakalpojumu klāsts.

Lai varētu nodrošināt sekmīgu kreditēšanu pats svarīgākais faktors ir izvērtēt klienta kredībspēju, tā lai nezaudētu banka un klients.

Potenciālā klienta izvērtēšanā jautājums par paredzamo kredītrisku ir īpaši aktuāls, tāpēc atkarībā no izvērtēšanas rezultātiem tiek pieņemti šādi lēmumi:

1. vai prognozētā riska pakāpe atbilst gaidāmajai darījuma rentabilitātei;
2. vai piekrist kredīta piešķiršanai;
3. kādi būs konkrētie kreditēšanas nosacījumi (termiņi, summas);
4. kādus sadarbības aspektus nepieciešams fiksēt dokumentāli (darījuma juridiskais noformējums);
5. kā veikt turpmāko sadarbības partnera monitoringu [4, 21].

Kredībspējas novērtēšana ir īpaši nozīmīga banku darbībā, jo to galvenā ekonomiskā funkcija ir kreditēšana, kā arī tieši kredītu operācijas nes vislielāko ienākumu, bet kredītu portfelis ir arī kredītriska koncentrēšanas sektors. Nopietns finansiālās problēmas parasti rodas no neiekasētajiem aizdevumiem, kuru galvenais iemesls ir nekvalitatīvs aizņēmēju kredībspējas novērtējums, kā arī tas ir svarīgs kredītportfeļa kvalitātes vadības elements. Kredībspējas novērtējuma nepieciešamību uzsver arī valsts izstrādātie regulējošie noteikumi, kur ir teikts, ka galvenais kredītu izsniegšanas lēmuma pamatojums ir aizņēmēja spēja atmaksāt parādu, tas ir, kredībspēja.

2. Uzņēmumu kredībspējas analīzes posmi un izmantoto analīzes metožu raksturojums AS „Hansabanka”

2.1. Kreditēšanas procesa raksturojums

Viena no svarīgākajām kredītriska samazināšanas iespējām ir aizņēmēja kredībspējas noteikšana jau pašā procesa sākumā – pirms aizdevuma piešķiršanas [7, 146].

Kreditēšanas pamatprincipus nosaka AS Hansabanka kredītpolitika, kas jāņem vērā ikvienam kreditēšanas procesā iesaistītajam bankas darbiniekam.

Kredītportfelis AS Hansabanka nosacīti tiek iedalīts divās grupās:

1. nozīmīgas kompānijas un turīgi klienti;
2. standartizētie kredītprodukti.

Kreditēšanas process šīm grupām ir atšķirīgs, jo atšķirīgs ir arī vidējais riska apjoms katrā no grupām. Standartizētajiem kredītproduktiem jābūt iespējami standartizētiem un efektīviem. To analīze tiek veikta, izmantojot statistiskās metodes. Nozīmīgu kompāniju un turīgu klientu gadījumā kreditēšanas process ir elastīgāks un mazāk standartizēts.

Tomēr visos gadījumos, pieņemot lēmumu par kredīta pieprasījumu, primārais ir klientu menedžera un lēmējinstītūcijas viedoklis, un statistiskās metodes ir uzskatāmas tikai par palīginstrumentu.

Lēmuma pieņemšanā noteicošais ir darījuma riska atdeves novērtējums. Veicot nozīmīgas kompānijas risku izvērtēšanu, tiek novērtēts klienta finansu stāvoklis un tirgus pozīcijas, klienta darbības nozares stabilitāte un aizņēmēja vadības kompetences. Veidojot biznesa attiecības ar klientiem, liela nozīme tiek piešķirta bankas iepriekšējai sadarbībai ar šo klientu.

Banka var noteikt ierobežojumus noteiktu ekonomikas sektoru finansēšanā. Šie sektori nevar kalpot par bāzi bankas kredītportfeļa veidošanai, tomēr šo sektoru ietvaros ir pieļaujama atsevišķu uzticamu klientu finansēšana.

Kredītriska vadībai un kontrolei banka izmanto iekšējās riska reitingu sistēmas. Apstiprinot jaunus kredītpieprasījumus, veicot izmaiņas, pagarinot termiņus un pārfinansējot, vienmēr ir jāievēro sekojoši pamatprincipi:

1. primārais kredīta atmaksas avots ir saimnieciskās darbības naudas plūsma, paļaušanās uz citiem atmaksas avotiem, kā, piemēram, aktīvu realizācija vai papildus ieguldījumi no īpašniekiem, uzskatāma par izņēmumu;
2. kredīta piešķiršana balstās uz nākotnes perspektīvu izvērtējumu, vēsturiskā informācija ir nepietiekama kvalificētu kredītu lēmumu pieņemšanai;

3. kredītiem parasti tiek piesaistīts bankas akceptēts nodrošinājums;
4. bankas klientiem un darījumiem ir jābūt caurskatāmiem.

Uzņēmumi – kredītu pieprasītāji tiek apkalpoti gan Hansabankas filiālēs, gan Hansabankas galvenajā mājā, kur ir izvietoti speciālisti gan no Industriālā līzings, auto līzings, Uzņēmuma apkalpošanas nodaļas u.c. speciālisti, jo maksimālā filiālēs izsniedzamo kopējo saistību summa vienam klientam ir limitēta. Ja filiālē, kurā klients ir reģistrēts, neapkalpo kredītus, klients tiek novirzīts uz tuvāko filiāli vai Hansabankas galveno māju, kurā darbojas klientu menedžeri, kas izskata kredīta iespējas.

Klientiem – juridiskām personām banka piedāvā sekojošus kredītu produktus:

1. overdrafts;
2. kredītlinija;
3. kredīts ar depozīta nodrošinājumu;
4. iespēju kredīts uzņēmumam;
5. investīciju kredīts;
6. kredīts darba kapitāla finansēšanai;
7. investīciju kredīts ar Eiropas Savienības struktūrfondu līdzfinansējumu;
8. kredīts daudzdzīvokļu māju renovācijai un energoefektivitātes uzlabošanai;
9. līzings un nomaksa;
10. apgrozāmo līdzekļu finansēšana. [17]

Kredītu izsniegšanas procesu juridiskām personām AS Hansabanka varētu iedalīt piecos posmos:

- pirmajā posmā kredīta menedžeris izskaidro klientam iespējas dažādu kredītu veidu izmantošanā un kredītu noteikumus, vadoties no bankas kredītpolitikas. Tiek noskaidrota uzņēmumam nepieciešamā aizdevuma summa, termiņš, vēlamais aizdevuma atmaksas grafiks, informācija par iespējamo nodrošinājumu (piemēram, hipotēka uz nekustamo īpašumu, uzņēmuma aktīvu komercķīla, galvojums, kapitāla daļu komercķīla u.c.) un uzņēmuma paša ieguldījuma apjoms konkrētajā projektā. Šajā sakarā ir ļoti svarīgi, lai daļa no, piemēram, projekta, nekustamā īpašuma, iekārtu u.c. tiktu finansēta no klienta līdzekļiem. Optimālākais variants ir paritātes finansēšana (50/50), jo tādā gadījumā notiek kredīta riska vienlīdzīga sadalīšana un jo lielāks ir uzņēmuma paša ieguldījums, jo lielāka tā ieinteresētība veiksmīgi realizēt iecerēto.

Kredīta menedžeris informē klientu par kredīta pieprasījuma aizpildīšanas prasībām, kā arī par atbildību par nepareizu vai neprecīzu ziņu sniegšanu. Klients aizpilda kredītpieprasījuma veidlapu. Šajā posmā tiek salīdzinātas klienta vajadzības un AS Hansabanka kredītpolitikas

pamatnostādnes. Lai noteiktu kredīta neatgūšanas risku, banku pirmkārt interesē, kāpēc uzņēmumam ir nepieciešams aizdevums.

Ja kredīts klientam iepriekš ir bijis atteikts un nav būtiski mainījies kredīta pieprasījuma saturs (summa, termiņš, nodrošinājums u.c.) klienta finansiālais stāvoklis un nav novērsti atteikuma iemesli, nākamā kredīta pieprasījuma izskatīšana var notikt ne ātrāk kā pēc 6 mēnešiem no iepriekšējā kredīta atteikuma. Kredīta menedžerim visa no klienta saņemtā informācija par kredīta izsniegšanu obligāti ir jāreģistrē bankas klientu datu bāzē.

Kredīta pieprasījuma izskatīšanai uzņēmuma pārstāvjiem bankā jāiesniedz sekojoši dokumenti:

1. aizpildīts kredīta pieprasījums;
2. juridiskie dokumenti – reģistrācijas apliecība, statūti un visus to grozījumus, kas reģistrēti Komercreģistrā, izziņa no Uzņēmuma reģistra par paraksta tiesībām, paraksttiesīgo personu pasēs un citi dokumenti saskaņā ar bankas pieprasījumu;
3. dokumenti par kredīta nodrošinājumu;
4. finanšu informācija par iepriekšējo uzņēmuma saimnieciskās darbības gadu un operatīvajiem datiem;
5. pārskatu par debitoriem un kreditoriem;
6. naudas plūsmas projekts, biznesa plāns, citi finanšu projekti, līgumi [13]

Kādu no minētajiem dokumentiem var neiesniegt, ja:

1. šī dokumenta kredīta pieprasītājam nav objektīvu iemeslu;
2. to saturs nav būtisks kredītspējas novērtēšanai;
3. klients iepriekš ir saņēmis kredītu bankā un visa informācija par uzņēmumu ir pieejama.

Kredīta menedžerim papildus jāpieprasa un jāpārbauda dokumenti, kas apstiprina kredīta pieprasījumā uzrādīto informāciju par klientam piederošo mantu, par biznesa plāna izpildes rezultātiem u.tml.

- Otrais posms – pēc augstākminēto dokumentu saņemšanas tiek veikta uzņēmuma kredīta atdošanas spējas analīze (to autors detalizēti apskatīs diplomdarba tālākajās nodaļās). Kredīta menedžeris veic klienta biznesa plānā sniegtās informācijas pārbaudi realitātē, tas ir, biznesa vietas apskati, biznesa plāna un apstākļu piemērotības biznesa plāna izpildes analīzi. Aplūkojot biznesa vidi, kredīta menedžeris novērtē biznesa plāna ietekmi uz apkārtējo vidi un izvērtē, vai uzņēmuma darbība neveicina apkārtējās vides piesārņojumu. Kredīta menedžeris pārbauda, vai klienta nav Latvijas Bankas parādnieku reģistrā un Creditreform datu bāzē. Analizējot kredīta atdošanas spēju, tiek ņemta vērā klienta un ar to saistīto klientu visu riska darījumu kopsumma bankā, kā arī to saistības citos AS Hansabanka Grupas uzņēmumos.

- Trešais solis ir kredīta nodrošinājuma novērtēšana. Kredīta menedžerim un bankas analītiķim ir jānovērtē nodrošinājums vai plānotā darījuma loģiskums un ekonomiskais pamatojums un jānosaka to atbilstība pieprasītā kredīta apjomam. Vērtējuma rezultāti tiek iekļauti kredīta pieprasījuma analīzē. Nekustamā īpašuma vērtētājus, ar kuriem AS Hansabanka sadarbojas, nosaka AS Hansabanka valde. Vērtējumam jābūt adresētam AS Hansabankai. Ja nekustamais īpašums ir nodrošinājums ilgtermiņa kredītam, īpašuma tirgus cena pēc nepieciešamības ir atkārtoti jānosaka reize divos gados (tas vēlāk tiek atrunāts aizdevuma līgumā). Ja kredīts tiek izsniegts nekustamā īpašuma celtniecībai vai rekonstrukcijai un šis nekustamais īpašums kalpo kā nodrošinājums, var tikt noteikta nekustamā īpašuma nākotnes tirgus vērtību pēc celtniecības vai rekonstrukcijas.

Nodrošinājums ir jāapdrošina vienā no valdes noteiktajām apdrošināšanas sabiedrībām par summu, ne mazāku kā kredīta summa. Apdrošināšanas polisē jāparedz nosacījums, ka, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, apdrošināšanas labuma guvējs ir AS Hansabanka.

Lai nodrošinātu uzņēmumu īpašnieku un vadītāju lielāku atbilstību par kredītu savlaicīgu samaksu, kā papildus nodrošinājums var tikt ņemti šo personu galvojumi. Ja kredīta nodrošinājumā tiek piedāvāts trešās personas galvojums, galvnieka kredītspēja jāizvērtē, analizējot finanšu atskaites kā kredīta ņēmējam. Jāpārbauda, vai galvnieks nav Latvijas Bankas parādnieku reģistrā un Creditreform datu bāzē.

Viens no faktoriem, kas ierobežo kredīta maksimālo apjomu, ir nodrošinājuma veids. Lai parādītu kredīta maksimālo apjomu AS Hansabankā atkarībā no nodrošinājuma, tika sastādīta 2.1. tabula.

2.1. tabula

Kredīta maksimālais apjoms AS Hansabanka atkarībā no nodrošinājuma veida [13]

Nodrošinājuma veids	Kredīta maksimālais apjoms, % no nodrošinājuma bilances vērtības
Depozīts Hansabankā	98 % (no depozīta summas)
Pamatlīdzekļi	50%
Preces, materiāli, izejvielas un nepabeigti izstrādājumi, debitoru parādi, citi apgrozāmie līdzekļi	50%
Vērtspapīri, atkarībā no likviditātes	30 – 98%
Nekustamais īpašums	80% (bet ne vairāk kā ātrās realizācijas vērtība)
Garantijas, galvojumi	Nosaka, vērtējot garantijas/galvojuma devēju

Kā izriet no 2.2. tabulas, tad AS Hansabanka par vislabāko nodrošinājumu uzskata depozītu. Otrs no faktoriem, kas ierobežo kredīta maksimālo apjomu, ir kredīta veidā piesaistīto līdzekļu attiecība pret kopējām projekta izmaksām/pirkuma cenas, kas atspoguļotas 2.2. tabulā.

2.2. tabula

Kredīta maksimālais apjoms AS Hansabanka atkarībā no piesaistīto līdzekļu attiecības pret kopējām projekta izmaksām [13]

Projekta veids	Kredīta maksimālais apjoms
Jauns projekts sākuma stadijā	70% no projekta izmaksām
Darbībā esošs projekts	80% no projekta izmaksām
Eksporta vai debitoru parādu finansēšana	80% no eksporta dokumentos uzrādītās preču vērtības vai debitoru parādu apjoma
Autotransporta līdzekļu finansēšana	80% no pirkuma cenas
Aprīkojuma (iekārtu) finansēšana	80% no pirkuma cenas
Nekustamā īpašuma	80% no nekustamā īpašuma tirgus vai nākotnes vērtības

Kā izriet no 2.2. tabulas, AS Hansabanka ir gatava finansēt 80% no darbībā esoša projekta izmaksām, eksporta dokumentos uzrādītās preču vērtības vai debitoru parādu apjoma, autotransporta līdzekļa pirkuma cenas, aprīkojuma (iekārtu) pirkuma cenas un nekustamā īpašuma tirgus vai nākotnes vērtības. Praksē tas nebūt nenozīmē, ka banka no savas puses finansēs 80%, piemēram, no jebkura nekustamā īpašuma vai automašīnas vērtības.

- Ceturtais posms ir lēmuma pieņemšana par kredīta izsniegšanu uzņēmumam. Institūcijas, kuras ir tiesīgas pieņemt lēmumus par kredītu izsniegšanu, ir noteiktas AS Hansabankas procedūrā par lēmumu pieņemšanas līmeņiem.

Nosakot lēmumu pieņemšanas līmeni tiek ņemts vērā:

1. klienta un ar to saistīto klientu visu riska darījumu kopsummu AS Hansabanka, kā arī to saistības citos Hansabank Grupas uzņēmumos;
2. pieprasītā kredīta atbilstība AS Hansabanka kredīta produktu aprakstiem.

Pieņemot lēmumu pieņemšana notiek kredīta un nodrošinājuma līgumu sagatavošana un parakstīšana, kā arī nodrošinājuma reģistrācija un naudas izsniegšana.

- Piektais posms – kredītu uzraudzība. Pēc kredīta izsniegšanas kredīta menedžeris kontrolē aizdevuma līguma noteikumu izpildi, tajā skaitā:

1. savlaicīgu kredīta maksājumu izpildi saskaņā ar atmaksas grafiku un līguma noteikumiem;

2. savlaicīgu dokumentu un informācijas saņemšanu no klienta, t.sk., parakstītus finanšu pārskatus;
3. klienta un nodrošinājuma savlaicīgu apdrošināšanu un tās atjaunošanu;
4. kredīta izlietojuma atbilstību mērķim un citus līguma papildus nosacījumus.

Kredītu menedžeris atbild par klienta un kredīta datu pareizību programmās, kurās tiek reģistrēts klients un kredīts. Kredītu menedžerim pēdējais posms ir visatbildīgākais pēc kredīta izskatīšanas posma, jo menedžeris ir galvenā persona, kas komunicē ar klientu, saprot klienta biznesa struktūru un risina klienta problēmas, ja rodas kādas problēmas ar savlaicīgu kredīta atmaksu. Menedžerim ir svarīgi izprast klienta problēmas līdz pašai būtībai nevis virspusēji apspriest riskus.

2.2. Informācija par uzņēmumu iegūšanas avotiem

Lai varētu veikt objektīvu finanšu analīzi, no potenciālā kredītņēmēja – uzņēmumam ir nepieciešams iegūt pēc iespējas pilnīgāku informāciju.

Kredītiestāžu likuma 73. pants nosaka, ka pieprasot kredītu vai stājoties citās līgumattiecībās ar kredītiestādi, vai sniedzot pārskatu par saistību izpildes gaitu, klientam ir pienākums pēc kredītiestādes pieprasījuma sniegt tai pilnu un patiesu informāciju par savu finanšu stāvokli un īpašumu, arī par visiem īpašuma apgrūtinājumiem, kā arī informāciju, kas nepieciešama, lai kredītiestāde varētu pārliecināties, vai klients ir saistīts ar kredītiestādi vai veido kredītiestādei savstarpēji saistītu klientu grupu [1].

No augstākminētā izriet, ka informācijai, uz kā pamata bankā tiek veikta uzņēmuma kredītspējas analīze, ir jābūt pilnai, ticamai un pārbaudāmai. AS Hansabanka pastāv daudz dažādu nianšu attiecībā un informatīvo nodrošinājumu atkarībā no kredīta veida.

Informācija par potenciālo uzņēmumu – kredītņēmēju vākšanas un analīzes shēma, pēc kuras strādā kredītu menedžeris, juristi un dažreiz arī bankas drošības dienests, sastāv no diviem pamatposmiem – pirmajā posmā notiek iesniegumu, dokumentu un izziņu saņemšanas no klienta, bet otrajā posmā – saņemto dokumentu un tajos esošo faktu atbilstības īstenībai pārbaude.

Daudzi kredīta pieprasījumi ir saistīti ar jauno uzņēmumu finansēšanu, kuriem vēl nav finanšu pārskatu un citu dokumentu, un vienīgais dokuments, kuram ir jāpievērš īpaša uzmanība ir detalizēts biznesa plāns vai uzņēmuma apraksts, kam jāsaturs informācija par projekta mērķiem un tā realizēšanas metodēm. Šajā gadījumā tas ir pamatdokuments uzņēmuma kredītspējas analīzei, tāpēc AS Hansabanka reglamentē noteiktas sastāvdaļas:

1. uzņēmuma apraksts – īsa informācija par uzņēmumu un to vadību;

2. uzņēmuma pamatnostādnes – jāapraksta uzņēmuma misija (fundamentālie mērķi), mērķi (konkrēti plāni), galvenie ceļi plānu sasniegšanai;
3. produktu un pakalpojumi – apraksts, izejvielas, tehnoloģija, sadarbības partneri, papildserviss un salīdzinājums ar konkurentu produktiem;
4. tirgus analīze – jānorāda mērķa tirgus, tirgus attīstība, tirgus sadalījums;
5. stratēģija un tās realizēšana – šeit ir jāapraksta jauns projekts, kuram ir nepieciešams finansējums no bankas;
6. menedžments – jāsaturs informācija par uzņēmuma struktūru, vadību, to trūkumiem, par personālu, kontroles mehānismiem;
7. marketinga stratēģija – produktu izplatīšanas veids, svarīgākie kritēriji produktu izvēlē;
8. finansiālie plāni – jāatspoguļo galvenie rādītāji (pārdošanas apjoms, uzcenojums, ražošanas izdevumi, aprīte), kritiskā punkta analīze, plānotais peļņas un zaudējuma aprēķins, plānotā bilance un naudas plūsma un finansēšanas saņemšanas termiņu, galvenie riski un problēmas;
9. nobeigums – jānorāda plāna sastādīšanas datums un kontaktpersona. [13]

Atkarībā no pieprasītā finansējuma veida AS Hansabanka var pieprasīt arī papildus dokumentus.

Klienta juridiskā statusa, tiesībspējas un identificēšanas datus un klienta atbilstības AS Hansabankas prasībām noteikšanai AS Hansabanka pieprasa sekojošus dokumentus:

1. reģistrācijas apliecību;
2. statūtus, dokumentus par juridiskās personas izpildinstitūcijas ievēlēšanu, piemēram, akciju sabiedrībām – akcionāru pilnsapulces protokols, nepieciešama arī izziņa no LR Komercreģistra par paraksta tiesībām, pases kopijas, ārpusbilances saistībām, debitoriem un kreditoriem;
3. ziņas par uzņēmuma rīcībā esošām kredītkartēm;
4. ja uzņēmums ir iekļauts privatizējamo uzņēmumu sarakstā, ziņas par kontrolpaketes turētāju, par privatizācijas gaitu un cita informācija, kas saistīta ar privatizāciju.

Dokumenti, kas AS Hansabanka tiek pieprasīti no klienta par nodrošinājumu, ja nodrošinājumā būs hipotēka uz nekustamo īpašumu:

1. par zemi – Zemesgrāmatu akts, izziņa no Zemesgrāmatu nodaļas par apgrūtinājuma neesamību, ja uz zemes atrodas kādai citai personai piederošs namīpašums, tādā gadījumā namīpašnieka un zemes īpašnieka tiesiskās attiecības regulējošs dokuments, piemēram, zemes nomas līgums (oriģināls);
2. par namīpašumu – Zemesgrāmatu akts, Inventarizācijas lieta (oriģināls), izziņa no Zemesgrāmatu nodaļas par apgrūtinājumu neesamību (ja nauda tiek izmaksāta pirms hipotēkas

reģistrēšanas Zemesgrāmatā), apdrošināšanas polise. Ja namīpašums atrodas uz svešas zemes, tādā gadījumā namīpašnieka un zemes īpašnieka tiesiskās attiecības regulējošs dokuments, piemēram, zemes nomas līgums (oriģināls), izziņa no namu pārvaldes par personām, kuras ir pierakstītas dzīvojamā mājā, ja namīpašums kopumā vai kāda tā daļa ir izīrēta, tādā gadījumā īres līgums (oriģināls);

3. par dzīvokli – ja ir reģistrēts Zemesgrāmatā, Zemesgrāmatas akts, Inventarizācijas lieta (oriģināls), izziņa no Zemesgrāmatu nodaļas par apgrūtinājumu neesamību, apdrošināšanas polise, izziņa no namu pārvaldes par personām, kuras ir pierakstītas dzīvoklī.

Par kustāmā īpašuma ķīlu:

1. pamatlīdzekļi un apgrozāmie līdzekļi, pamatlīdzekļu saraksts;
2. bilance;
3. peļņas un zaudējumu aprēķins;
4. izziņa no LR Uzņēmumu Reģistra par apgrūtinājumu neesamību.

Par mehāniskiem transporta līdzekļiem:

1. reģistrācijas apliecība;
2. apdrošināšanas polise, ja ir apdrošināts;
3. izziņa no CSDD par apgrūtinājumu neesamību.

Lai kredītu izskatītu ir jāsniedz informācija par ieķīlātāju – ja ieķīlātājs ir fiziska persona, tad pases kopija un pēc nepieciešamības informācijas par ieķīlātāja finansiālo stāvokli. Ja ieķīlātājs ir kā juridiska persona – reģistrācijas apliecība, statūti, visi statūtu grozījumi, kas reģistrēti LR Komercreģistrā, dokuments par juridiskās personas akcionāru pilnsapulces protokols, SIA dalībnieku protokols, ja sabiedrības statūti nosaka kompetentu sabiedrības institūcijas lēmumu pieņemšanai par saistību uzņemšanos, rīkošanos ar sabiedrības mantu un līdzekļiem, tas pieprasa kompetentās institūcijas lēmumus, izziņa no LR Komercreģistra par parakstu tiesībām, ar paraksta tiesībām apveltīto amatpersonu pasu kopijas.

Svarīgi ir iegūt informāciju par galvnieku, ja galvnieks ir fiziska persona, tad ir jāsniedz – pases kopija, informācija par finansiālo stāvokli, dalību uzņēmumos, esošajiem kredītiem, ja tādi ir, un citām saistībām.

Informāciju banka saņem gan no iekšējiem avotiem (iepriekšēja sadarbība ar uzņēmumu – kā uzņēmums ir izmantojis citus pakalpojumus, vai ir savlaicīgi norēķinājies), gan ārējiem avotiem (kredītinformācijas aģentūras, sadarbības partneri, publikācijas masu medijos, Komercreģistra informācija, Zemesgrāmata un Komerckīlu reģistrs, dati no Lursoft), jo banka, izsniedzot kredītu, balstās uz faktiem, nevis klienta solījumiem.

Samērā nesen Latvijas komercbankām kļuva pieejama informācija par juridisko un privātpersonu kredītvēsture. Parādnieku reģistrs sāka darbu 2003. gadā un tā ir Latvijas Bankas

informācijas sistēma, kur tiek vākta, centralizēti uzkrāta un pastāvīgi glabāta banku sniegtā informācija par banku parādniekiem un tiem izsniegtajiem kredītiem. Parādnieku reģistrā iekļauti kredītņēmējus, kas pieļāvuši kredītīgumā ar banku noteikto maksājumu kavējumu ilgāk par 60 dienām, ja maksājuma summa ir ne mazāka par 100 latiem. Tāpat reģistrā iekļauti bankas klienti, kuri kredītiestādei ir snieguši nepatiesu informāciju par savu finanšu stāvokli un īpašumiem vai kad pieļauti citi būtiski kredītīguma pārkāpumi. Parādnieku reģistra mērķis ir sniegt šo informāciju bankām, Finanšu kapitāla tirgus komisijai un pašiem parādniekiem. [14]

Bankas no vienas puses to novērtē atzinīgi, no otras – samērā skeptiski, jo datu apstrāde ir pārāk sarežģīta. Izmantojamam reģistram ir ļoti augsti drošības pasākumi, kas tajā pašā laikā apgrūtina lietošanu. Pašreiz šajā jomā aktīvi darbojas privātfirmas, kas nodarbojas ar parādu piedzīšanu un parādnieku saraksta uzturēšanu, taču reģistri sākotnēji nebija efektīvi, jo reģistra veidošanā nepiedalījās visi tirgus dalībnieki, bet uz doto mirkli jau šajā procesā aktīvi ir iesaistījušās gan bankas, gan pārējie tirgus dalībnieki. Creditreform Latvija SIA, kas ir dibināta 1995. gada kā Creditreform firmu apvienības meitas uzņēmums, galvenie pakalpojumi ir kredītinformācijas – informācijas lēmumu pieņemšanai par pārdošanu uz kredīta – sniegšana un inkaso – kavēto rēķinu iekasēšana. [15]

Protams, informācijas daudzums, kas bankai jāsaņem, lai izskatītu kredīta piešķiršanas iespējas uzņēmumam, atšķiras no kredīta veida. Loģiski, ka nelieliem īstermiņa kredītiem (overdraftiem, kredītlinijām) bankai no klienta būs nepieciešams saņemt mazāk informācijas nekā, piemēram, izsniedzot uzņēmumam investīciju kredītu uz 10 gadiem ražošanas attīstībai. Piemēram, ja uzņēmums ir regulāri izmantojis kredītliniju AS Hansabanka un regulāri veic naudas apgrozījumu caur Hansabanka norēķinu kontu, viņam naudas plūsma kredīta saņemšanai nebūtu jāiesniedz.

Autors ikdienas darbā regulāri saskaras savā darbā ar informācijas vākšanu, analizēšanu un izpēti, kas tiek iegūta no ārējiem informācijas avotiem. Kā papildus informācijas avotu ir jāpiemin arī datu iegūšana no Lursoft.lv, jo šajā portālā var iegūt visu aktuālo informāciju par klientu, aktuālajām izmaiņām, gada pārskatiem u.c. informāciju, kas ir aktuāla, bet priekš katra klienta informācijas iegūšanas avoti un veidi ir dažādi. Informācija, kas darbiniekam ir jāiegūst par klientu ir liela un dažreiz rada nevajadzīgu dokumentu birokrātiju, bet bankas procedūrā visas nepieciešamās darbības, kas ir jāveic analizējot klientu ir atrunātas un nedrīkst pārkāpt.

Pozitīva faktors informācijas iegūšanā par klientu ir vienotā kredītreģistra ieviešana, kur parādās klienta kopējās kredītsaistības Latvijā, jo līdz šim bankai bija pieejama tikai informācija par klienta saistībām Hansabankā.

2.3. Uzņēmuma analīze

2.3.1. Uzņēmuma vadības potenciāls

Uzņēmuma vadības potenciāla novērtēšana pamatojas uz:

1. vadības kompetenci un tās lomu uzņēmuma attīstībā un izaugsmē vai neveiksmēs;
2. uzņēmuma organizācijas struktūras atbilstību tās stratēģijai;
3. konservatīvisms finanšu jautājumos;
4. centralizētas finanšu plānošanas un kontroles esamību, pilnvaru deleģēšanu;
5. īpašnieku kontroles līmeni uzņēmumā, īpašnieku un vadības savstarpējās attiecības;
6. uzņēmuma un vadības pieredze biznesā.

Uzņēmuma īpašnieki ir būtisks faktors runājot par uzņēmuma kredītpēju un stabilitāti.

Šajā jomā uzmanību tiek koncentrēta uz uzņēmuma individuālām personām, vadības kolektīva grupām un to lomu vispārējā uzņēmuma darbībā. Vadības ietekme un uzņēmuma spēja apmierināt saistības novērtēšanas procesu, tas sastāv no trijiem faktoriem – pagātnes raksturojums un ticamība (pieredze, sasniegumi, problēmas un izmantotie risinājumi), finansiālais konservatīvisms (iespējas un vēlme nepieciešamības gadījumā veikt papildus ieguldījumus, lai paaugstinātu uzņēmuma likviditāti), stratēģiskā plānošana.

Visos trijos gadījumos jānoteic uzņēmuma vadības ietekme uz pagātnes sasniegumiem un nākotnes sasniegumiem rezultātiem. Veidojot biznesa attiecības ar klientiem, liela nozīme tiek piešķirta bankas iepriekšējai sadarbībai ar šo klientu. Pozitīva sadarbības vēsture liecina par spēju un vēlmi pildīt savas saistības arī nākotnē. Sadarbība ar klientiem, kas ir bijuši tiesāti par jebkādam kriminālām aktivitātēm, ir radījuši zaudējumus bankai, vai arī kuriem ir bijusi cita veida negatīva pieredze, tiek stingri ierobežota.

Pagātnes raksturojums un ticamība:

1. uzņēmuma vadības pagātnes raksturojums ir pirmais identificējams faktors. AS Hansabanka tiek izmantoti gan ārējie, gan iekšējie informācijas avoti. Jāizvērtē sekojošie aspekti – vadības sasniegumi citu uzņēmumu darbībā, to ienesīgums, vadības loma peļņas sasniegšanā vai zaudējumu rašanās, vidējais attiecību ilgums katrā uzņēmumā. Biežas darba vietas vai darbības virziena maiņas tiek vērtētas negatīvi, jo tas liecina par vadītāja tieksmi viegli pamest savus pienākumus un saistības stresa apstākļos. Jāizvērtē vai uzņēmuma pagātnē sasniegtie rezultāti ir pateicoties vadības pūlēm (vērtējams pozitīvi), bez vadības ietekmes (vērtējams neitrāli) vai pa spīti vadībai (vērtējams negatīvi);

2. ticamība nozīmē saskaņotības pakāpe starp uzņēmuma vadības plāniem un pagātnes paziņotiem nolūkiem un to īstenošanu. Šeit var būt novērtēti arī sekojošie faktori – laicīga

dokumentu iesniegšana aizdevējam, vadības profesionalitāte, skaidra un viennozīmīga pienākumu sadalīšana starp valdes locekļiem un citi.

Finansiālais konservatīvisms – tas ar būt novērtēts kā vadības tieksme vadīt uzņēmumu vidē ar augstu aizņemta kapitāla daļu, zema likviditāte un pastāvīgu negatīvu naudas plūsmu. Šādas tieksmes pagātnes perspektīvu novērtējums pamatojas uz iepriekšējo periodu aizņemta kapitāla daļas, likviditātes un naudas plūsmas analīzi – vai aizņemtā kapitāla daļa bija vienmēr liela vai maza, vai vadība pieļāva zemu likviditātes līmeni.

Stratēģiskā plānošana – nozīmē skaidras, noteiktas vadības lomas vīzijas esamību uz nozares perspektīvām, biznesa stratēģiju un finansiālo plānošanu.

Svarīgi ir noskaidrot sekojošus jautājumus – vai uzņēmuma vadība saprot nozarē notiekošus procesus, vai tai ir skaidras uzņēmuma priekšrocības un trūkumi, kādas nozares perspektīvas tā paredz tuvākajā un tālā nākotnē.

Nākamais novērtēšanas solis ir ieskatīties vadības nolūkos, kas nav atkarīgi no biznesa stratēģijas, un uzzināt vadības domas par lielākiem konkurentiem, draudiem un iespējamām priekšrocībām, par to, kā vadība plāno pārvarēt iespējamās problēmas vai sasniegt plānotas pozīcijas nozarē.

Pēdējais solis ir finansiālās plānošanas pārskats, kas rāda stratēģiskās plānošanas procesa kvantitatīvo daļu, kur, pirmkārt, jānovērtē tādas plānošanas pieejamība, otrkārt, kā plānošana ir sagatavota (kā regulāri vai pēc speciālas metodes), vai šī plānošana ir saskaņota ar vadības uzskatiem par nozares perspektīvām un biznesa stratēģiju, vai minētie ienākumu pieaugumu rādītāji atbilst plānošanā esošiem, vai paziņotie pasākumi ir atspoguļoti skaitliski naudas plūsmas prognozē.

2.3.2. Uzņēmuma finanšu stāvoklis

Finansiālais stāvoklis raksturo uzņēmuma likviditāti, kapitālu un finansiālo līdzsvaru. Rādītāji, pēc kuriem novērtē šo faktoru ir, piemēram, apgrozāmais kapitāls, apgrozāmā kapitāla aprīte, parāda attiecība pret pašu kapitālu, kā arī krājumu, debitoru parādu un parādu piegādātājiem aprītes periodi.

Finanšu rādītāju analīzes pamatā ir finansiālo rādītāju aprēķināšana un salīdzinoša novērtēšana, galvenokārt dinamikā un telpā. Šie rādītāji raksturo bilances aktīva un pasīva posteņus, bruto un neto finanšu rādītājus, kā arī attiecības starp peļņas un zaudējumu aprēķina un bilances sastāvdaļām.

Lai varētu veikt objektīvu finanšu analīzi, no potenciālā kredītņēmēja nepieciešams iegūt pēc iespējas pilnīgāku informāciju.

Veicot uzņēmuma kredītspējas analīzi, AS Hansabanka tiek analizēti:

1. bilances struktūra;
2. peļņas un zaudējumu aprēķins;
3. būtiskākie finanšu koeficienti;
4. naudas plūsma.

Par galvenajiem finanšu analīzes informācijas avotiem bankai kalpo pētāmā uzņēmums bilance un peļņas zaudējumu aprēķins. Analizējot potenciālo uzņēmumu – kredītņēmēju, AS Hansabanka tiek sākts ar bilances aktīvu un pasīvu struktūras analīzi.

Ilgtermiņa ieguldījumi jāsedz ar ilgtermiņa resursiem, tas ir, pašu kapitālu un ilgtermiņa saistībām.

Tā kā ilgtermiņa saistības jāsedz laika periodā, kas ilgāks par vienu gadu, tad tas var izmantot ilgtermiņa ieguldījumu finansēšanai. Piemēram, uzņēmuma rīcībā esošais kapitāls ievērojami pārsniedz ilgtermiņa ieguldījumus, līdz ar to uzņēmumam ir iespējas lielu daļu apgrozāmo līdzekļu segt ar ilgtermiņa lietošanā saņemto kapitālu, tomēr lietderīgāk būtu palielināt ilgtermiņa ieguldījumus.

Apgrozāmie līdzekļi jāsedz ar īstermiņa saistībām.

Par resursu optimālu izvietojumu liecina arī likviditātes rādītāji, kas parāda uzņēmuma spēju dzēst savas īstermiņa saistības.

Svarīga ir uzņēmuma pamatlīdzekļu un apgrozāmo līdzekļu attiecība – augsts pamatlīdzekļu īpatsvars (> 50% no aktīvu kopsummas) ir raksturīgs:

- ražošanas uzņēmumiem (lielas investīciju iekārtas un ražošanas telpas);
- infrastruktūras uzņēmumiem (enerģijas ražošanas uzņēmumi, komunālo pakalpojumu sniedzēji, ostas u.tml.);
- nekustamo īpašumu attīstītājiem un apsaimniekotājiem pamatlīdzekļu vērtība var sasniegt pat 80 – 90% no aktīviem (ofisu ēkas, daudzdzīvokļu nami).

Gan vairumtirdzniecības, gan arī mazumtirdzniecības uzņēmumiem pamatlīdzekļu apjoms „normāli” nepārsniedz 15 – 30% no aktīviem. Salīdzinoši vislielākā nozīme ir debitoru parādiem un preču krājumiem.

Debitoru parāds veidojas uzņēmumam pārdodot preci/pakalpojumu kādam citam uzņēmumam, samaksu saņemot pēc kāda laika. Nozīmīgākā pozīcija bilancē ir pircēju un pasūtītāju parādi. Debitoru kvalitātes novērtēšanai jau pēc kredīta izsniegšanas ir nepieciešams regulāri no uzņēmuma pieprasīt debitoru atšifrējumus ar samaksas termiņiem. Debitoru parādu lielums tradicionāli svārstās 1 mēneša apgrozījuma robežās. Īpatnības atsevišķām nozarēm:

- mazumtirdzniecības uzņēmumiem – tuvu 0, jo norēķini par precī tiek veikti skaidrā naudā vai izmantojot norēķinu kartes;

- vairumtirdzniecības un ražošanas uzņēmumiem – 1 – 2 mēnešu apgrozījuma līmenī. Ja debitoru līmenis ir augstāks par 2 mēnešu apgrozījumu, tad uzņēmumam nopietni jāsāk domāt par debitoru kvalitāti;

- medikamentu tirdzniecībā – 2 -3 mēnešu apgrozījuma līmeni sakarā ar slimokašu kavēšanos, veicot maksājumus slimnīcām un aptiekām.

Nākamais uzņēmuma bilances aktīvu postenis, kas jāanalizē, ir krājumi. Krājumu apjoms tradicionāli svārstās 1 mēneša apgrozījuma robežās.

Krājumu īpatsvars dažādās nozarēs:

- pārtikas un citu ātri bojājamos preču tirdzniecības uzņēmumiem – 0,5 – 1 mēneša apgrozījums, jo, uzturot lielākus krājumus, uzņēmums riskē ar derīguma termiņa notecēšanu;

- saimniecības, elektropreču tirdzniecības uzņēmumiem – 1 -2 mēnešu apgrozījums, jo lielāks krājumu apjoms jau liecina par neefektīvu krājumu uzturēšanas politiku;

- ražošanas uzņēmumiem – apmēram 2 mēnešu apgrozījums. Krājumi ir salīdzinoši lielāki, jo papildus gatavo preču krājumiem ir nepieciešami arī izejvielu krājumi ražošanas procesa nodrošināšanai;

- pakalpojumu sniegšana (juristi, biznesa konsultanti, arhitekti, frizieri u.tml.) – tuvu 0 un parasti krājumos ir tikai mazvērtīgais inventārs.

Piemēram, ir novērots, ka auto rezerves daļu vairum un mazumtirgotājiem krājumu apjoms var būt pat līdz 5 mēnešu vidējā apgrozījuma līmenī. Tas izskaidrojams, ar nepieciešamību nodrošināt uz vietas plašu preču sortimentu, lai klients saņemtu preces iespējams īsākā laikā. Uzmanību pievēršama arī krājumu kvalitātei (morāli novecojuši, brāķi, realizācijas termiņi u.c.).

Uzņēmuma bilances pasīvu struktūrā būtiska nozīme ir pašu kapitālam. Pašu kapitāls raksturo uzņēmuma īpašnieku līdzdalību uzņēmuma finansēšanā.

2.1.formula

$$\text{Pašu kapitāla īpatsvars} = \text{Pašu kapitāls} / \text{Kopējā bilance} [13]$$

AS Hansabanka pamatā tiek pieņemts, ka pašu kapitāla īpatsvars bilancē nevar būt mazāks kā 20% no kopējās bilances. Jo lielāks pašu kapitāla īpatsvars, jo lielāka uzņēmuma īpašnieku interese uzņēmuma sekmīgā darbībā. Tomēr svarīgāk ir salīdzināt pašu kapitāla īpatsvaru ar fiksēto aktīvu (pamatlīdzekļu) īpatsvaru. Uzņēmumam ar augstu fiksēto aktīvu (pamatlīdzekļu) īpatsvaru pašu kapitālam ir jābūt lielākam, piemēram, ražošanas uzņēmumiem.

Aplūkojot pašu kapitālu, tiek likts akcents uz sekojošām lietām:

- reģistrētais pamatkapitāla minimums ir 2 000 LVL;

- pašu kapitāla struktūra, proti, reģistrētā pamatkapitāla, rezervju un nesadalītās peļņas īpatsvars pašu kapitālā, jo banka ir ieinteresēta, lai pašu kapitālu sastādītu galvenokārt no reģistrētā pamatkapitāla;

- ja pašu kapitālā ietvertās rezerves pārsniedz 30% no pašu kapitāla, ir lietderīgi iegūt papildinformāciju no klienta par šo rezervju saturu;

- ja ir augsts nesadalītās peļņas īpatsvars, tad banka var būt ieinteresēta, lai uzņēmums palielina pamatkapitālu, jo nesadalīto peļņu var izņemt no uzņēmuma dividendžu veidā.

Uzņēmuma bilances pasīvu struktūrā tiek analizētas uzņēmuma finanšu saistības. Finanšu saistības ir dažāda veida aizņēmumi no finanšu iestādēm (komercbankām, līzings kompānijām, fondiem u.c.), par kuriem ir jāmaksā procenti un ir noteikts atmaksas grafiks.

2.2.formula

Saistību īpatsvars bilancē = Aizņēmumi kopā/Bilances kopsumma [13]

Skatoties no bankas viedokļa, kopējam finanšu saistību īpatsvaram (īstermiņa plus ilgtermiņa) nevajadzētu pārsniegt 50% no pasīvu kopsummas.

2.3.formula

Saistību īpatsvars pašu kapitālā = Aizņēmumi kopā/Pašu kapitāls [13]

Kopējo finanšu saistību optimāls īpatsvars attiecībā pret pašu kapitālu ir 1 : 1, kad banka riskē tādā pašā apmērā kā uzņēmuma īpašnieks. Šai attiecībai nevajadzētu pārsniegt 1,5 – 1,8 robežu. Jo lielāks finanšu saistību īpatsvars, jo lielāks risks, ka uzņēmumam varētu rasties maksātspējas problēmas. Finanšu saistību īpatsvars dažādās nozarēs:

- tirdzniecība – 25 – 40% no pasīvu kopsummas un galvenokārt īstermiņa finansējums debitoru un krājumu finansēšanai;

- ražošana – apmēram 40 – 60% no pasīvu kopsummas, kas ir gan īstermiņa finansējums krājumu (tajā skaitā izejvielu) un debitoru finansēšanai, gan ilgtermiņa aizņēmumi iekārtu un citu ražošanas līdzekļu finansēšanai;

- nekustamā īpašuma nozare – apmēram 60 – 80% no pasīvu kopsummas un tikai ilgtermiņa saistības nekustamā īpašuma attīstībai;

- celtniecība – apmēram 10 – 15% no pasīvu kopsummas, jo finanšu iestāžu finansējums praktiski nav nepieciešams. Izmanto galvenokārt garantijas, kas parādās kā ārpusbilances saistības;

- intelektuālie pakalpojumi (juristi, konsultanti, informācijas tehnoloģijas u.c.) – apmēram 5 – 20% no pasīvu kopsummas un finanšu saistības parasti ir niecīgas;

- infrastruktūras uzņēmumi (siltuma un ūdens ražošana, ostas u.tml.) – līdz 70% no pasīvu kopsummas, jo ieguldījumi infrastruktūras izveidē parasti ir ļoti lieli un atmaksājas ļoti ilgā laika periodā. Bieži vien tos finansē no valstisko iestāžu fondiem un/vai valsts/pašvaldību garantijām.

Nākamais bilances pasīvu postenis, kas tiek analizēts ir parādi piegādātājiem. Parādi piegādātājiem veidojas, no piegādātāju puses piešķirot par piegādātajām precēm/pakalpojumiem atlikto maksājumu. Teorētiski pieņemot, jo ilgāks ir atliktais maksājums (attiecīgi arī parādi piegādātājiem apjoms), jo izdevīgāk ir uzņēmumam (faktiski tas ir bezprocentu kredīts). Tomēr noteikti jānoskaidro, vai uzņēmums, kas gatavojas ņemt kredītu bankā, ievēro samaksas termiņus, piemēram, vai kreditoru apjoms nav palielinājies uz uzņēmuma ļaunprātīgas nemaksāšanas rēķina. Atliktais maksājums no piegādātājiem Latvijā tradicionāli nepārsniedz 1 mēnesi, un garākus atmaksas termiņus saviem piegādātājiem spēj „uzspiest” tikai lieli un ļoti spēcīgi uzņēmumi.

Peļņas un zaudējumu aprēķins ir otrs finansu analīzes informācijas avots. Banku kā kredīta devēju interesē uzņēmuma apgrozījums un tā dinamika. Uzņēmuma apgrozījums ir uzņēmuma ieņēmumi no produkcijas vai preču pārdošanas. Novērtējot uzņēmuma apgrozījumu (noiets), ir jāsalīdzina iepriekšējo gadu rādītāji ar esošajiem:

2.4. formula

$$\text{Apgrozījuma dinamika} = \frac{\text{Neto apgrozījums šajā gadā}}{\text{Neto apgrozījums iepriekšējā gadā}} * 100\% \text{ [13]}$$

Lai spriestu par uzņēmuma lielumu, ļoti lietderīgi ir salīdzināt apgrozījumu ar citiem līdzīga profila lielākajiem uzņēmumiem.

Peļņas un zaudējumu aprēķins tiek izmantots arī rentabilitātes rādītājus (parāda uzņēmuma darbības vispārējo efektivitāti) noteikšanai [13]:

Bruto peļņa	>10% no apgrozījuma
Peļņa no saimnieciskās darbības	>6% no apgrozījuma
Peļņa pirms nodokļiem	>3% no apgrozījuma
Neto peļņa	>3% no apgrozījuma

Negatīvs rezultāts jebkurā no līmeņiem (īpaši – bruto un saimnieciskās darbības līmenī) bankai ir trauksmes signāls, kas liecina par potenciālām uzņēmuma problēmām. Negatīva peļņa dažkārt veidojas, ja:

- uzņēmums ir tikko izveidots un vēl sākusies reāla saimnieciskā darbība;
- tas ir meitas uzņēmums kādam citam lielākam uzņēmumam un peļņa tiek akumulēta mātes uzņēmumā.

Analizējot uzņēmumu, „universāli” finanšu koeficienti nepastāv. Tikai vairāki koeficienti kopā var sniegt patieso ainu. Finanšu koeficienti salīdzināmi:

- viens ar otru;
- to izmaiņas laika gaitā;
- salīdzinājumā ar citiem tās pašas nozares uzņēmumiem.

Finanšu koeficienti nesniedz atbildi uz jautājumu, vai uzņēmums ir dzīvotspējīgs? Finanšu koeficienti palīdz identificēt uzņēmuma „vājās vietas”, par kurām bankai, analizējot uzņēmuma kredībspēju, būtu ievācama papildus informācija.

Skatoties no bankas viedokļa, viens no svarīgākajiem uzņēmuma finansiālās situācijas novērtēšanas kritērijiem ir tā maksātspēja, ar ko saprot uzņēmuma gatavību atmaksāt kredītsaistības, pienākot to atmaksas termiņam, no tekošajiem naudas līdzekļiem. Citiem vārdiem sakot, uzņēmumu var uzskatīt par maksātspējīgu, kad tas ir spējīgs dzēst savas īstermiņa saistības. Maksātspējas un likviditātes jēdzieni ir ļoti līdzīgi, taču otrais – plašāks. Šī spēja ir atkarīga no attiecības starp uzņēmuma maksāšanas līdzekļu potenciālu un uzņēmuma finansiālajām saistībām. Tas, ka uzņēmuma norēķinu kontā bankā ir nelieli naudas līdzekļi, vēl nenozīmē, ka uzņēmums nav maksātspējīgs – naudas līdzekļi norēķinu kontā var ienākt tuvāko dienu laikā, un daži aktīvu veidi nepieciešamības gadījumā viegli var tikt pārvērsti naudā.

Analizējot uzņēmuma bilances likviditāti, notiek aktīvu, kas sagrupēti pēc to likviditātes pakāpes, salīdzināšana ar īstermiņa saistībām:

2.5.formula

$$\text{Kopējās likviditātes koeficients} = \frac{\text{Aprozāmie līdzekļi}}{\text{Īstermiņa saistības}} \quad [6, 219]$$

Neatkarīgi no kredītņēmēja nozares tas parasti ir robežās no 1 līdz 2. kopējā likviditāte zem 1 jau liecina par zināmām problēmām.

2.6.formula

$$\text{Tekošās likviditātes koeficients} = \frac{\text{Aprozāmie līdzekļi} - \text{Krājumi}}{\text{Īstermiņa saistības}} \quad [6, 220]$$

Neatkarīgi no aizņēmēja nozares parasti ir robežās no 0,5 līdz 1. tekošā likviditāte zem 0,5 jau liecina par zināmām problēmām. Tekošās likviditātes koeficients raksturo uzņēmuma

maksātspēju uz konkrētu bilances datumu un visvairāk interesē tieši komercbanku, kas kreditē uzņēmumu.

2.7.formula

$$\text{Absolūtās likviditātes koeficients} = \frac{\text{Naudas līdzekļi} + \text{Īstermiņa vērtspapīri}}{\text{Īstermiņa saistības}} \text{ [6, 220]}$$

Neatkarīgi no aizņēmēja nozares tas nedrīkst būt mazāks par 0,2. Aprēķinot šos rādītājus, būtu jāņem vērā, ka dažādiem uzņēmumiem pastāv dažāda kontēšana, turklāt tā mēdz būt arī kļūdaina. Piemēram, uzņēmumam ir kredītlīnija un tā bilancē ir atspoguļota ilgtermiņa aizņēmumos, argumentējot ar to, ka tā tiek pagarināta no gada uz gadu. Tomēr jāņem vērā, ka līguma maksimālais termiņš kredītlīnijai ir viens gads, un faktiski tā attaisnojas „īstermiņa aizņēmumos”. Pretējā gadījumā likviditātes rādītāji nebūs korekti.

Rentabilitātes jeb atdeves rādītāji raksturo uzņēmuma efektivitāti kopumā, kā arī dažādu darbības virzienu (ražošanas, investīciju, apgrozījuma) ienesīgumu [8,71]. Rentabilitātes rādītāji daudz pilnīgāk, salīdzinot ar peļņas rādītājiem, raksturo saimniekošanas gala rezultātus, jo parāda efektivitātes un izmantoto resursu attiecību. To aprēķina kā attiecību starp kāda laika perioda rezultātu un rādītājiem, kas piedalījušies šī rezultāta sasniegšanā, proti, pēc attiecīgajā periodā vidēji, piemēram, ieguldītā kapitāla vai attiecīgā perioda apgrozījuma.

Aizņemtā kapitāla rentabilitāte ir svarīga, vērtējot aizņēmumu izmantošanas lietderību un izdevīgumu, jo tas rāda to peļņas daļu, ko uzņēmums var iegūt, finansējot savus līdzekļus ar aizņemto kapitālu. Pie tam var analizēt atdevi atsevišķi no īstermiņa un ilgtermiņa ieguldījumiem.

AS Hansabanka tiek izmantoti divi rentabilitātes koeficienti – aktīvu atdeves koeficients (parāda aktīvu izmantošanas efektivitāti) un pašu kapitāla atdeves koeficients (parāda uzņēmuma īpašnieku iegūto peļņu):

2.8.formula

$$\text{Aktīvu atdeve} = \frac{\text{Neto peļņa}}{\text{Aktīvu kopsumma}} * 100\% \text{ [9,131]}$$

Teorētiski aktīvu atdeves rādītājs ir nozīmīgāks nekā peļņa no apgrozījuma. ROA jābūt lielākam nekā bankas procentiem par aizdevuma izmantošanu, pretējā gadījumā, aizņemoties dārgāk nekā spēj atpelnīt aktīvi, uzņēmums pats sevi „noēd”.

2.9.formula

$$\text{Pašu kapitāla atdeve} = \text{Neto peļņa/Pašu kapitāls} * 100\% \text{ [9,131]}$$

Teorētiski racionāls akcionārs ir gatavs ieguldīt savus līdzekļus uzņēmumā tikai ar nosacījumu, ka tas ģenerēs lielāku peļņu nekā, piemēram, ieguldot zema riska vērtspapīros vai noguldot naudu depozītā. Atkarībā no nozares riska pakāpes ROE norma tiek pieņemta 15 – 25% robežās. Iespējama peļņa ir kredīta aizsardzības kritiskais noteicošais faktors. Uzņēmumam, kas rāda augstāko darbības aktivitāti un kapitāla atdevi, ir lielāka iespēja ģenerēt pašu kapitālu ar iekšējiem resursiem, piesaistīt ārējo kapitālu un izturēt darbības neveiksmi.

Uzņēmuma līdzekļu aprites rādītāji raksturo uzņēmuma līdzekļu izmantošanas efektivitāti. Aprites rādītājiem ir liela nozīme uzņēmuma finansiālā stāvokļa novērtēšanā, jo līdzekļu aprites ātrums ir to pārvešanas naudas formā ātrums, kas tieši ietekmē uzņēmuma maksātspēju. Bez tam līdzekļu aprites ātruma palielināšanās ar citiem vienādiem noteikumiem atspoguļo uzņēmuma ražošanas potenciāla paaugstināšanos. AS Hansabanka tiek izmantoti sekojoši aprites rādītāji:

2.10.formula

$$\text{Krājumu aprite} = \text{Krājumi} * 360 / \text{Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas} \text{ [6,222]}$$

Krājumu aprite parāda, cik dienās vidēji apgrozās uzņēmuma krājumi (parasti 30 – 60 dienu apjomā). Zems šī koeficienta rādītājs rāda, ka krājumos ir ieguldīts daudz līdzekļu un iesaldēts kapitāls, kas nenes peļņu. Ja turpretī šis rādītājs ir pārāk augsts, preču krājumi ir pārāk mazi, kas var radīt sarežģījumus produkcijas ražošanā vai preču apgrozījuma samazināšanos tirdzniecības uzņēmumā.

2.11.formula

$$\text{Debitoru aprite} = \text{Debitori} * 360 / \text{Neto apgrozījums} \text{ [6,222]}$$

Debitoru aprite parāda, cik dienās vidēji norēķinās uzņēmuma debitori (parasti 30 – 60 dienu apjomā). Neskatoties uz to, ka šī koeficienta analīzei nav citas salīdzināšanas bāzes, izņemot nozares vidējos koeficientus, šo koeficientu var salīdzināt ar kreditoru parādu aprites koeficientu.

2.12.formula

$$\text{Kreditoru aprite} = \text{Parādi piegādātājiem} * 360 / \text{Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas [6,222]}$$

Kreditoru aprite parāda, cik dienās uzņēmums vidēji norēķinās ar saviem piegādātājiem (parasti 30 -60 dienu apjomā).

2.13.formula

$$\text{Finansējuma nepieciešamība (dienas)} = \text{Krājumu aprite} + \text{Debitoru aprite} - \text{Kreditoru aprite [13]}$$

Finansējuma nepieciešamība parāda dienu skaitu saimnieciskās darbības ciklā, kuras finansējamas no uzņēmuma līdzekļiem vai aizņemtā kapitāla. Attiecīgi, jo lielāks ir kreditoru dienu skaits un mazāks laiks patērēts preču krājumos un klientu kreditēšanā, jo labāk uzņēmuma naudas plūsmi.

2.14.formula

$$\text{Aktīvu aprite} = \text{Neto apgrozījums} / \text{Aktīvu summa [6,238]}$$

Aktīvu aprites koeficients rāda, cik efektīvi tiek izmantoti aktīvi neto apgrozījuma veidošanai, tas ir, cik reizes veikts pilns ražošanas un apgrozības cikls, kas rada atbilstošu efektu peļņas veidā, vai cik realizētās produkcijas naudas vienību devusi katra aktīvu naudas vienība. Šis koeficients variējas atkarībā no nozares, atspoguļojot ražošanas procesa īpatnības.

Tirdzniecības uzņēmumiem – 2,5 – 4 reizes. Tā, kā tirdzniecības uzņēmumiem ir raksturīgi galvenokārt tikai apgrozāmie līdzekļi, tad to apgrozījumam jābūt diezgan straujam. Jo tas ir lielāks, jo efektīvāka iz uzņēmuma debitoru un krājuma politika.

Ražošanas uzņēmumiem – 1,2 – 2 reizes. Ražošanas būves un iekārtas ir ilgtermiņa ieguldījums, kurš atpelnās un arī apgrozās ilgstošākā laika periodā. Aprite zemāka par 1 jau liecina par to, ka uzņēmums ir neefektīvs un tā ražošanas jaudas ir noslogotas ļoti nepilnīgi (raksturīgi daudziem privatizētajiem uzņēmumiem).

AS Hansabanka izmantotie saistību seguma koeficienti:

- EBITDA (Earning Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization) – jeb ienākumi pirms procentu, nodokļu maksājumiem un amortizācijas atskaitījumiem; EBITDA parāda bankai, tieši cik daudz naudas uzņēmums būtu nopelnījis, ja tam nevajadzētu maksāt procentus par saviem aizņēmumiem, nodokļus un atskaitīt amortizācijas izdevumus. EBITDA iz uzņēmuma finansiālās darbības rezultativitātes indikators;

- EBIT (Earning before interest and taxes) – procentu segums (procentu seguma koeficients). To aprēķina, dalot peļņu no saimnieciskās darbības EBIT ar procentu maksājumiem pa 12 mēnešiem. AS Hansabanka kreditējamam uzņēmumam šim rādītājam jābūt virs 1,3 [10,101];

- EBITDA/Finanšu saistības – lai aprēķinātu šo rādītāju, ir jāzina precīza nolietojuma vērtība (fizisko lietu nolietojums) un amortizācija (intelektuālā īpašuma nolietojums) un šī summa ir jāpieskaita saimnieciskās darbības peļņai (EBIT). Ar finanšu saistībām domātas visas saistības bankā, līzīngā un citās kredītiestādēs, ja par tām ir jāmaksā procenti. [13]

Nevienam koeficientam nav nosakāma viena konkrēta pareizā vērtība vai ideālais skaitliskais lielums. Vēlamās un pieļaujамās robežas būs atkarīgas gan no konkrētā uzņēmuma īpatnībām, gan attiecīgās tautsaimniecības nozares specifikas, kā arī pieņemtajiem grāmatvedības principiem un dominējošās attieksmes pret rādītāju optimālo lielumu. Bez tam jo vairāk diversificēta ir uzņēmuma darbība, jo grūtāk veikt tā finanšu rādītāju pamatotu salīdzināšanu ar nozares tendencēm. Tāpat vienas uzņēmējdarbības sfēras uzņēmumi var izrādīties nesalīdzināmi to atšķirīgo uzskaites sistēmu dēļ. Ja iepriekšējos periodos notikušas kādas būtiskas pārmaiņas ekonomikā, piemēram, inflācijas straujš kāpums, iepriekšējo gadu faktiskie finanšu rādītāji noteikti nevar tikt izmantoti par vienīgo bāzi kredīspējas novērtēšanai nākotnē.

Pēdējais uzņēmuma finanšu analīzes posms ir plānotā naudas plūsma. Galvenā šī aprēķina būtība ir saprast to, ka peļņa nebūt nenorāda no pieejamiem naudas līdzekļiem. Citiem vārdiem sakot, neto peļņas lielums neliecina par naudas līdzekļu pietiekamību uzņēmumā, it īpaši par to pietiekamību, lai atmaksātu bankas izsniegto aizņēmumu.

Plānotās naudas plūsmas analīzes formā ir parādās kopsavilkums par uzņēmuma finansējuma veidiem, tajā skaitā uzņēmuma paša ieguldījumi, īpašnieku ieguldījumi un finansējums aizdevuma veidā. Plānotās naudas plūsmas analīze sniedz priekšstatu, cik būtiski katrs no šiem finansējuma veidiem ietekmē uzņēmuma saimniecisko darbību un tā attīstību.

Svarīgi, lai naudas līdzekļi tiktu iegūti no saimnieciskās darbības, nevis tikai no aizņēmumiem. Šie rādītāji tiek iegūti, salīdzinot izmaiņas ar iepriekšējiem periodiem.

Klienta plānotajā naudas plūsmā jābūt paredzētam aizdevuma dzēšanas grafikam. Tā kā ilgtermiņa kredītiem nav pieļaujama atmaksa perioda beigās, tad tā dzēšanas grafikam jābūt atspoguļotam pēc amortizācijas principa.

Ir noteikts, ka ilgtermiņa ieguldījumu finansēšanas laiks nevar būt lielāks kā finansējamā objekta amortizācijas laiks.

Papildus jāņem vērā arī klienta saimnieciskās darbības sezonālās svārstības, protams, ja tādas ir, jo uzņēmumam var rasties problēmas nodrošināt pozitīvu naudas plūsmu visā periodā.

Vienmēr jāraugās vai plānotās naudas plūsmas aprēķins nav pārlietu optimistisks un vai naudas plūsma nav negatīva.

Lai noteiktu klienta finansiālo stāvokli un kredītspēju, analīzē jāizmanto vairāku periodu finanšu pārskati, lai spriestu par uzņēmuma attīstības dinamiku. Vērtējot klienta finanšu stāvokli, analīzē jāizmanto arī tāda informācija kā, piemēram, ziņojumi par veiktajām audita, revidenta vai Valsts Ieņēmuma dienesta pārbaudēm.

2.3.3. Kredīta nodrošinājums

Aizdevuma nodrošinājuma un galvotāju vērtējums nosaka līmeni, līdz kādam banka var paļauties uz šo nodrošinājumu un galvotājiem, ka tie atmaksās aizdevumu gadījumā, ja tā primārie dzēšanas avoti to nespēs.

Izsniedzot aizdevumu, banka uzņemas risku, ka aizdevuma ņēmējs varētu neatmaksāt aizdevuma pamatsummu vai procentus par aizdevuma lietošanu. Lai pasargātu sevi šādā situācijā, bankas pieprasa aizdevuma nodrošinājumu. Banka var izsniegt aizdevumu arī bez nodrošinājuma, tomēr, ja banka pieprasa aizdevuma nodrošinājumu, tas netiek darīts ar mērķi atgūt izsniegto aizdevumu, pārdodot nodrošinājumā iesniegto īpašumu. Bankas pieprasa aizdevumu nodrošinājumu, lai tādejādi samazinātu risku. Ideālā situācijā pieņemtajam nodrošinājumam jābūt ar šādu raksturojumu:

- Stabila un naudas vienībās izsakāma vērtība;
- Kontrolējamība;
- Viegli realizējams;
- Nodrošinājuma vērtība ir vienāda vai lielāka par izsniegto aizdevumu;
- Garantē bankai tiesības uz šo nodrošinājumu.

Aizdevuma nodrošinājums var būt izteikts visdažādākās formās ar dažādu juridisko noformējumu, bet parasti visus nodrošinājumus var iedalīt divās kategorijās:

1. tiešais nodrošinājums – ko bankai sniedz aizdevuma ņēmējs pats;
2. netiešais nodrošinājums – ko bankai sniedz trešā puse.

Abu veidu nodrošinājumi garantē bankai tiesības pašai vai ar tiesas starpniecību tos pārdot gadījumā, ja aizdevuma ņēmējs nepilda savas saistības. Tiešais nodrošinājums parasti saistās ar tiesību piešķiršanu attiecībā uz kredīta ņēmējam piederošiem konkrētiem līdzekļiem, vai arī tiesību piešķiršanu attiecībā uz uzņēmumam piederošiem līdzekļiem vispārīgi. Šādas tiesības ļauj bankai parāda neatmaksāšanas gadījumā pārņemt kontroli pār attiecīgo uzņēmumu,

lai pārdodot uzņēmuma īpašumā esošās materiālās vērtības, tiktu saņemta parāda atmaksāšanai nepieciešamā summa.

Netiešais nodrošinājums ir nodrošinājums, ko bankai garantē trešā persona, un parasti tas ir garantijas vai kompensēšanas līguma formā, ar ko trešā puse uzņemas atbildību par aizdevuma ņēmēja neatmaksājamiem parādiem. Šāda veida nodrošinājuma vērtība ir atkarīga no trešās puses spējas atmaksāt parādu, ja aizdevuma ņēmējs pats to nespēj izdarīt.

Visbiežāk nodrošinājumam AS Hansabanka pieņemtās līdzekļu kategorijas ir šādas:

1. ēkas;
2. aktīvi (apgrozāmie līdzekļi, pamatlīdzekļi u.c.);
3. akcijas un daļas;
4. zeme

Ēkas ir stabils nodrošinājums. Ēkas ir iespējams iznīcināt, tādēļ jebkurai ēkai, kas pieņemta aizdevuma nodrošinājumā, jābūt apdrošinātai, un bankai jāiegūst apdrošināšanas polises garantētās tiesības. Aizdevuma nodrošināšana ar ēkām parasti ir saistīta arī zemes gabalu, uz kursa šīs ēkas atrodas.

Uzņēmuma aktīvu komercīlai no aizdevuma ņēmēja viedokļa ir priekšrocības salīdzinājumā ar citiem nodrošinājuma veidiem, jo uzņēmums var turpināt savu darbību, pārdodot savus preču krājumus un iekasējot naudu no saviem parādniekiem, vienlaicīgi garantējot bankai zināmu drošības pakāpi. Attiecībā uz šajā kategorijā ierindojamo aizdevumu nodrošinājumu, banka parasti piemēro diskonta likmi, piemēram, apgrozāmo līdzekļu bilances vērtībai, tādējādi atspoguļojot, ka piespiestas izpārdošanas gadījumā ieņēmumi no apgrozāmo līdzekļu realizācijas būs mazāki nekā parasti. Diskonta likme var sasniegt pat 90%.

Akciju un daļu nodrošinājuma veida galvenā priekšrocība ir tā, ka parasti ir salīdzinoši vienkārši nodrošināt konkrētas tiesības attiecībā pret noteikto līdzekli. Biržā apgrozāmās akcijas ir viens no vislabākajiem nodrošinājumiem, jo tās iespējams nekavējoties pārvērst naudā un to vērtības izmaiņas iespējams pastāvīgi novērot.

Zeme ir viens no vecākajiem aizdevuma nodrošinājuma veidiem. Zemi nav iespējams iznīcināt. Viens trūkums zemei kā aizdevuma nodrošinājumam ir tas, ka reizēm ir grūti noteikt zemes tirgus vērtību un līdz ar to zeme kā nodrošinājums netiek pieņemts.

2.3.4. Uzņēmuma vieta nozarē

Nozares rādītājs raksturo aizņēmēja darbības nozares veida potenciālo ietekmi uz aizdevuma dzēšanu:

- uzņēmuma spēja nodrošināt prognozēto apgrozījumu;

- esošā tirgus piesātinājuma līmenis;
- uzņēmuma spēja apgūt jaunus tirgus;
- uzņēmuma konkurētspēja.

Nozaru analīze saistīta ar tās ekonomikas nozares izpēti, kurā darbojas konkrētais uzņēmums. Analizējot uzņēmuma kredītspēju, svarīgs ir nozares un uzņēmuma vietas tajā novērtējums, jo no tās ir atkarīgas uzņēmuma izaugsmes iespējas. Nozaru analīze paredz dažādu faktoru izpēti – nozares struktūra un raksturīgākās īpatnības, galvenās ekonomiskās un ražošanas izmaiņas, kas svarīgas, lai noteiktu efektivitāti, un nozares nākotnes izredzes.

Biznesa vidē sastopamie riska veidi:

- makrovīdes risks (uzņēmuma darbības sfēras atkarībā no valsts ekonomiskās attīstības, tirgus attīstības cikla fāzēm, sezonas; iespējamās izmaiņas uzņēmuma ražotās produkcijas realizācija tirgū, mērķa segmenta grupas pieprasījumā un preču/produktu realizācijas raksturā un mehānismā);
- izejvielas un to piegādes risks – izejvielu avoti, cenas, transporta izdevumi, izejvielu sabojāšanās iespējas, izejvielu papildinājumu biežums, uzņēmuma darbības atkarība no piegādātājiem;
- biznesa risks – uzņēmuma spēja nodrošināt prognozēto apgrozījumu, esošā tirgus piesātinājuma līmenis, uzņēmuma spēja apgūt jaunus tirgus, uzņēmuma konkurētspēja;
- debitoru risks – kāda ir pamat klientu maksājumu disciplīna, kādi nomaksas termiņi tiek doti, kāda ir šo ietekme uz uzņēmuma darbību;
- vides risks – atbilstoši Latvijas Republikas vides aizsardzības kritērijiem un standartiem;
- konkurentu apskats.

Lai vēl pilnīgāk izvērtētu uzņēmumu risku, AS Hansabanka var tikt analizēti arī sekojoši papildus rādītāji – uzņēmuma saistību atmaksas disciplīna, reālais tirgus pieaugums, konkurences situācija, iespējamie preču aizvietotāji, valdības iejaukšanās varbūtība, valsts risks, relatīvā tirgus daļa, uzņēmuma attīstība, atkarība no klientiem, atkarība no piegādātājiem, izmaksu priekšrocības un katrā atsevišķā gadījumā var būt arī citi rādītāji.

3. Uzņēmumu kredīspējas pilnveidošanas problēmas

3.1. Uzņēmuma „XXX” kredīspējas analīze

Uzņēmums „XXX” ir Latvijas privātpersonām piederošs uzņēmums. Dibināts 2000. gada vidū. Firma nodarbojas ar automašīnu remontu un rezervju daļu tirdzniecību. Uzņēmums savu darbību uzsāka ar diviem meistariem – automehāniķiem, bet 2002. gadā pieņēma vēl vienu. Pārdošanas sektorā darbojas viens pārdevējs – pats uzņēmuma īpašnieks. Pie administrācijas pieder – grāmatvedis, kas darbojas apvienošanas kārtībā veic arī lietveža funkcijas. Šobrīd uzņēmums aizņem telpas, kuru platība ir 113 m². Šobrīd uzņēmums ir iemaksājis avansu 5 000 LVL par diviem jauniem pacēlājiem, kas nepieciešami sakarā ar klientu loku paplašināšanos. Lai tos izvietotu nepieciešamas papildus telpas 150 m². uzņēmums ir nolēmis tās iegādāties. Uzņēmums ir nolēmis tās iegādāties. Ir izdarīts piedāvājums, blakus pieguļošās telpas par kopējo summu 22 500 LVL. Uzņēmumam pašam savu līdzekļu tādā apmērā nav, tāpēc ir jāizmanto bankas kredīts. Aprunājoties ar bankas menedžeri, banka piedāvāja šādus noteikumus:

- ✓ kredīts tiek piedāvāts EUR valūtā;
- ✓ kredīta likme 4,6% (nemainīga);
- ✓ kredīta termiņš 10 gadi;
- ✓ apjoms 75% no iegādājamā nekustamā īpašuma vērtības – 16 875 LVL;
- ✓ kredīta izskatīšana un piešķiršana – 1%;

Uzņēmuma pašam būtu jāsedz 5 625 LVL, kā arī papildus izdevumi:

- ✓ īpašuma apdrošināšana;
- ✓ valsts nodevas saskaņā ar kredīta piešķiršanu.

Lai banka varētu apstiprināt kredīta izsniegšanu, uzņēmums ir iesniedzis savus gada pārskatus par periodu no 2005. gada līdz 2007. gadam. Lai finansu informācija būtu pārskatāma, pievienojam bilances un peļņas vai zaudējumu aprēķina kopsavilkumu divās tabulās:

3.1. tabula

Uzņēmuma „XXX” bilance

AKTĪVS	Rindas kods	31.12.2007	31.12.2006	31.12.2005
1	2	3	4	5
1. ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI				
PAMATLĪDZEKĻI				
Iekārtas un mašīnas	010	2 200	2 620	3 040
Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs	020	171	308	656
Avansa maksājumi par pamatlīdzekļiem	030	5 000		
KOPĀ	040	7 371	2 928	3 696
1.iedaļas kopsumma	050	7 371	2 928	3 696
2. APGROZĀMIE LĪDZEKĻI				
KRĀJUMI				

Izejvielas, pamatmateriāli un palīgmateriāli	060	1 182	862	832
KOPĀ	070	1 182	862	832
DEBITORI				
Pircēju un pasūtītāju parādi	080	3 350	2 212	1 629
Citi debitori	090		180	135
KOPĀ	100	3 350	2 392	1 764
NAUDA	110	22 180	19 596	13 606
2.iedaļas kopsomma	120	26 712	22 850	16 202
BILANCE	130	34 083	25 778	19 898

PASĪVS	Rindas kods	31.12.2004	31.12.2003	31.12.2002
1	2	3	4	5
1. PAŠU KAPITĀLS				
Akciju vai daļu kapitāls	140	6 000	6 000	6 000
Nesadalītā peļņa:				
a) iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa	150	285	398	691
b) pārskata gada nesadalītā peļņa	160	13 637	8 887	5 707
1.iedaļas kopsomma	170	19 922	15 285	12 398
2. KREDITORI				
ĪSTERMIŅA KREDITORI				
Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem	180	1 350	1 176	767
Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi	190	3 156	2 733	2 338
Pārējie kreditori	200	656	584	395
Neizmaksātās iepriekšējo gadu dividendes	210	9 000	6 000	4 000
KOPĀ	220	14 161	10 493	7 500
2.iedaļas kopsomma	230	14 161	10 493	7 500
BILANCE	340	34 083	25 778	19 898

3.2. tabula

Uzņēmuma „XXX” Peļņas vai zaudējuma aprēķins

Nr. p.k.	Rādītāja nosaukums	Rindas kods	31.12.2007	31.12.2006	31.12.2005
1	2	3	4	5	6
1	Neto apgrozījums	010	37 600	29 600	20 600
2	Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas	020	15 545	12 408	8 781
3	Bruto peļņa vai (zaudējumi)	030	22 055	17 192	11 819
4	Pārdošanas izmaksas	040	3 621	3 832	2 628
5	Administrācijas izmaksas	050	2 364	2 334	1 575
6	Peļņa vai (zaudējumi) pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem	060	16 070	11 026	7 616
7	Peļņa vai (zaudējumi) pirms nodokļiem	070	16 070	11 026	7 616
8	Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata gadu	080	2 433	2 139	1 909
9	Pārskata gada peļņa vai (zaudējumi)	090	13 637	8 887	5 707

Lai piešķirtu uzņēmumam „XXX” kredītu, bankas menedžerim ir jārod atbildes uz daudziem jautājumiem. Banka, kurā uzņēmums ir vērsies ar lūgumu izsniegt kredītu, klientu izvērtēšanai izmanto standarta procedūras, kurās ietilpst klienta pārbaude un tā finansu stāvokļa analīze pēc noteiktām formām.

3.3. tabula

Informācijas iegūšana no klienta

Jautājums	Atbilde vai apstiprinošs dokuments
1. Kāds ir uzņēmuma juridiskais statuss	Izziņa no UR, ka uzņēmums ir reģistrēts un darbojas vēl šobrīd
2. Vai uzņēmumam nav nodokļu parādu	Izziņa no VID par nodokļu nomaksu
3. Vai uzņēmums ir jau bankas klients	Jā, no uzņēmuma dibināšanas dienas
4. Vai uzņēmums ir jau iepriekš saņēmis bankas kredītus un kāda ir kredītvēsture	Nē, uzņēmums iepriekš nav ņēmis kredītus
5. Vai uzņēmumam nav negatīvu ierakstu Latvijas Banku parādnieku reģistrā vai Creditreform	Nē, nav

Tā kā uz iepriekš uzskaitītajiem jautājumiem ir saņemtas apmierinošas atbildes, nākamais, kas būtu jānoskaidro vai uzņēmums ir pietiekami finansiāli stabils, lai varētu segt kredīta atmaksu. Lai to noskaidrotu tiek veikta uzņēmuma finanšu rādītāju analīze. Rādītājus, kas būtu jāanalizē izvēlas bankas menedžeris. Ne visiem menedžeriem ir jāveic pilna finansu analīze. Vissvarīgākie rādītāji bankai – uzņēmuma saistību un maksāspējas rādītāji, kā arī likviditātes rādītāji. Visu rādītāju aprēķināšanai tiks izmantoti dati no tabulām 3.1. tabula un 3.2. tabula.

3.4. tabula

Uzņēmuma „XXX” saistību un maksāspējas rādītāji

Nr. P.k.	Rādītāja nosaukums	Gadi		
		2007	2006	2005
1	Saistību īpatsvars bilancē	0,4	0,4	0,4
2	Saistību attiecība pret pašu kapitālu	0,6	0,6	0,7

Abi rādītāji, saskaņā ar finansu analīzes teoriju ir normas robežās un nevajadzētu būt bažām par uzņēmuma spēju segt savas saistības. Tomēr ņemot vērā faktu, ka šis rādītājs apskates

periodā ir nemainīgs, kas liecina par uzņēmuma stabilo finansiālo stāvokli, bet tomēr ir nepieciešams regulāri uzraudzīt uzņēmumu un sekot līdzi tā finansiālajam stāvoklim.

3.5. tabula

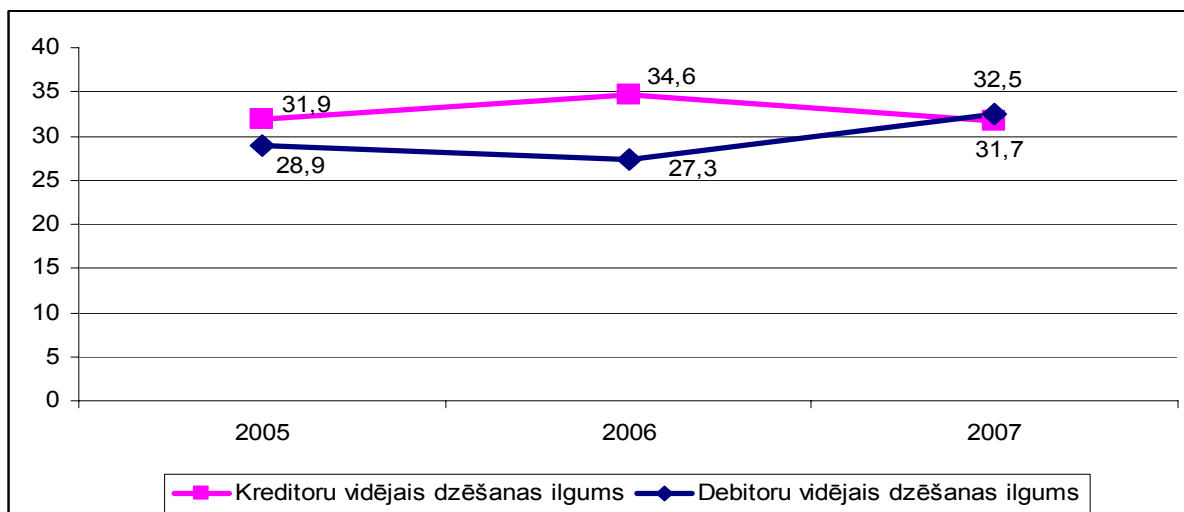
Uzņēmuma „XXX” likviditātes rādītāji

Nr. P.k.	Rādītāja nosaukums	Gadi		
		2007	2006	2005
1	Likviditātes kopējais koeficients	1,9	2,2	2,2
2	Likviditātes starpseguma koeficients	1,8	2,1	2,0
3	Absolūtās likviditātes koeficients	1,6	1,9	1,8

Likviditātes rādītājs atspoguļo to, kā uzņēmums spēj segt īsā laikā savas īstermiņa saistības. Kā varam secināt no tabulas 3.4. tabulā redzamajiem rādītājiem, uzņēmums ar katru gadu aizvien optimālāk izmanto savus apgrozāmos līdzekļus un 2007. gadā ir sasniedzis finansu analīzē minēto koeficienta robežu 1 – 2. Tātad uzņēmums spēj īsā laikā segt savas šī brīža īstermiņa saistības.

Uzņēmuma „XXX” aktivitātes rādītāji

Pie kredīta piešķiršanas galvenie aktivitātes rādītāji, kas būtu jāanalizē ir pircēju un kreditoru parādu vidējais dzēšanas ilgums dienās, kas parādītu, vai uzņēmums nepārdod preces uz nomaksu ar ilgāku periodu par 30 dienām, nekā jāatmaksā izejvielas kreditoriem par izlietotajiem materiāliem, kas savukārt var novest pie tā, ka uzņēmumam, kādu dienu var aprūkties naudas līdzekļi saistību dzēšanai.

3.1.attēls Uzņēmuma „XXX” debitoru rādītāji

Kā redzams 3.1. attēlā uzņēmums 2007. gadā vidēji iekasējis savu debitoru parādu 32,5 dienas, bet kreditoriem vidēji norēķinājies 31,7 dienās, bet vēl 2006. gadā vidējais pircēju parādu dzēšanas termiņš bija tikai 27,3 dienās, bet kreditoru parādu dzēšana notika 34,6 dienās. Uzņēmums šo faktu izskaidro ar to, ka 2007. gadā uzņēmums ir būtiski palielinājis savu apgrozījumu no 29 600 LVL (2006. gadā) līdz 37 600 LVL (2007. gadā), tieši pateicoties tam, ka ir palielinājies pēcapmaksas termiņš. Tā kā starpība starp debitoru un kreditoru parādu dzēšanu 2007. gadā ir apmēram viena diena, tas nevarētu būt liels drauds uzņēmuma darbībai.

SIA „XXX” aktīvu rentabilitātes rādītājs (ROA) 2007. gadā bija 40%, 2006. gadā – 34%, bet 2005. gadā – 28,68%. Visos trijos gadījumos bankas procenti bija zemāki nekā ROA rādītāji, kas nozīmē, ka uzņēmums aizņemoties spēj segt saistības, jo aktīvi spēs to atpelnīt.

Pašu kapitāla rentabilitāte (ROE) rādītājs, kas parāda cik efektīvi strādā pašu kapitāls, 2005. gadā uzņēmumam bija 46%, 2006. gadā pieauga līdz 58%, bet 2007. gadā palielinājās līdz 68%, šie rādītāji ir ļoti augsti, kas liecina par uzņēmuma īpašnieka ieinteresētību uzņēmuma attīstībā.

No SIA „XXX” finansiālās saimnieciskās darbības analīzes izriet, ka:

- ✓ uzņēmums ir salīdzinoši neliels auto remonta un rezervju daļu tirgotājs un šim segmentam ir diezgan labas izaugsmes iespējas, bet tajā pašā laikā konkurence arī ir ļoti liela;
- ✓ kopumā uzņēmuma finanšu stāvoklis ir raksturojams kā labs, biznesa ienesīgums ir salīdzinoši stabils. Pieprasītais finansēšanas apjoms ir normāls;

Finansēšanas shēmas trūkumi – regulāras atskaites nenodrošina pietiekošu krājumu kontroli un kontrolēt rezerves daļu iegādes un servisa izmaksu cenas praktiski nav iespējams.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, banka nolēma piešķirt uzņēmumam „XXX” kredītu. Lai kredītu noformētu līdz galam, uzņēmumam būs jāieķīlā iegādātie pacēlāji par labu bankai nosegto saistību apmērā un kā obligāta prasība – pacēlāji ir jāapdrošina.

3.2. Kredītreitings un skorings kā kredīspējas novērtēšanas rezultāts

Potenciālā aizņēmēja kvalitatīvo un kvantitatīvo rādītāju kopuma analīzes ļauj piešķirt uzņēmumam (atkarībā no uzņēmuma un/vai tā saistīto uzņēmumu esošo un iespējamo kredītsaistību apjoma AS Hansabanka un/vai Hansabank Grupā) konkrēto skoringa pakāpi vai reitingu.

AS Hansabanka skoringa sistēmas mērķis ir diferencēt uzņēmumus ar augstu maksātspēju no uzņēmumiem ar zemu vai apšaubāmu maksātspēju, sadalot uzņēmumus pa segmentiem, piešķirot katram uzņēmumam savu pakāpi. AS Hansabanka skoringa skala ietver 11 pakāpes, no kurām tikai 9 ir pieņemamas uzņēmuma finansēšanai. Pats skoringa process sastāv

no divām fāzēm. Pirmām kārtām tiek rēķināts kvantitatīvā skoringa pakāpe, kas balstīta uz izvēlētajiem finanšu rādītājiem. Otrs posms sevī ietver uzņēmuma biznesa pozīciju novērtējumu. Pirmkārt, svarīgs ir nozares vērtējums, jo no tā ir atkarīgas uzņēmuma izaugsmes iespējas. Otrkārt, bankai ir jāizpēta konkurētspējas priekšrocības un atšķirīgās īpašības. Treškārt, uzņēmuma vadībai ir liela nozīme savietojot iekšējos resursus ar pieprasījumu. Un ceturtkārt, šis vērtēšanas posms tiek noslēgts ar uzņēmuma finanšu rādītāju novērtējumu. Galīgais skoringa procesa mērķis ir sadalīt uzņēmumus grupās balstoties uz to kredītspēju.

Pēc analīzes veikšanas uzņēmumam tiek piešķirta skoringa pakāpe, kas ir kredītņēmēja kredītspējas novērtējums. Lai sniegtu priekšstatu par to, pēc kādiem kritērijiem AS Hansabanka uzņēmumiem tiek piešķirta konkrēta skoringa pakāpe, autors sniegs visaugstākās, vidējās un viszemākās skoringa pakāpes raksturīgākās pazīmes:

Visaugstākā pakāpe:

- ✓ klientam ir absolūtas konkurētspējas priekšrocības;
- ✓ klientam ir lieliska kredītvēsture;
- ✓ uzņēmumam ir ļoti stabila maksātspēja;
- ✓ ļoti laba likviditātes un augsts pašu kapitāla īpatsvars;
- ✓ spēja pārciest krīzes periodus;
- ✓ kompetenta vadība ar labu reputāciju;
- ✓ labas papildus finansējuma iespējas;
- ✓ absolūti caurspīdīgs bizness.

Vidējā pakāpe:

- ✓ uzņēmumam nav konkurētspējas priekšrocību;
- ✓ uzņēmumam ir pietiekoša maksātspēja;
- ✓ pieņemama likviditātes un pašu kapitāla īpatsvars;
- ✓ spēja pārciest dažus krīzes periodus;
- ✓ kompetenta vadība ar labu reputāciju;
- ✓ dažas papildus finansējuma iespējas.

Viszemākā pakāpe:

- ✓ formāli uzņēmums ir bankrotējis;
- ✓ aktīvu vērtība ir zem saistību grāmatvedības vērtības;
- ✓ maz iespējams, ka problēmas tiks atrisinātas bez parādu kapitalizācijas. [13]

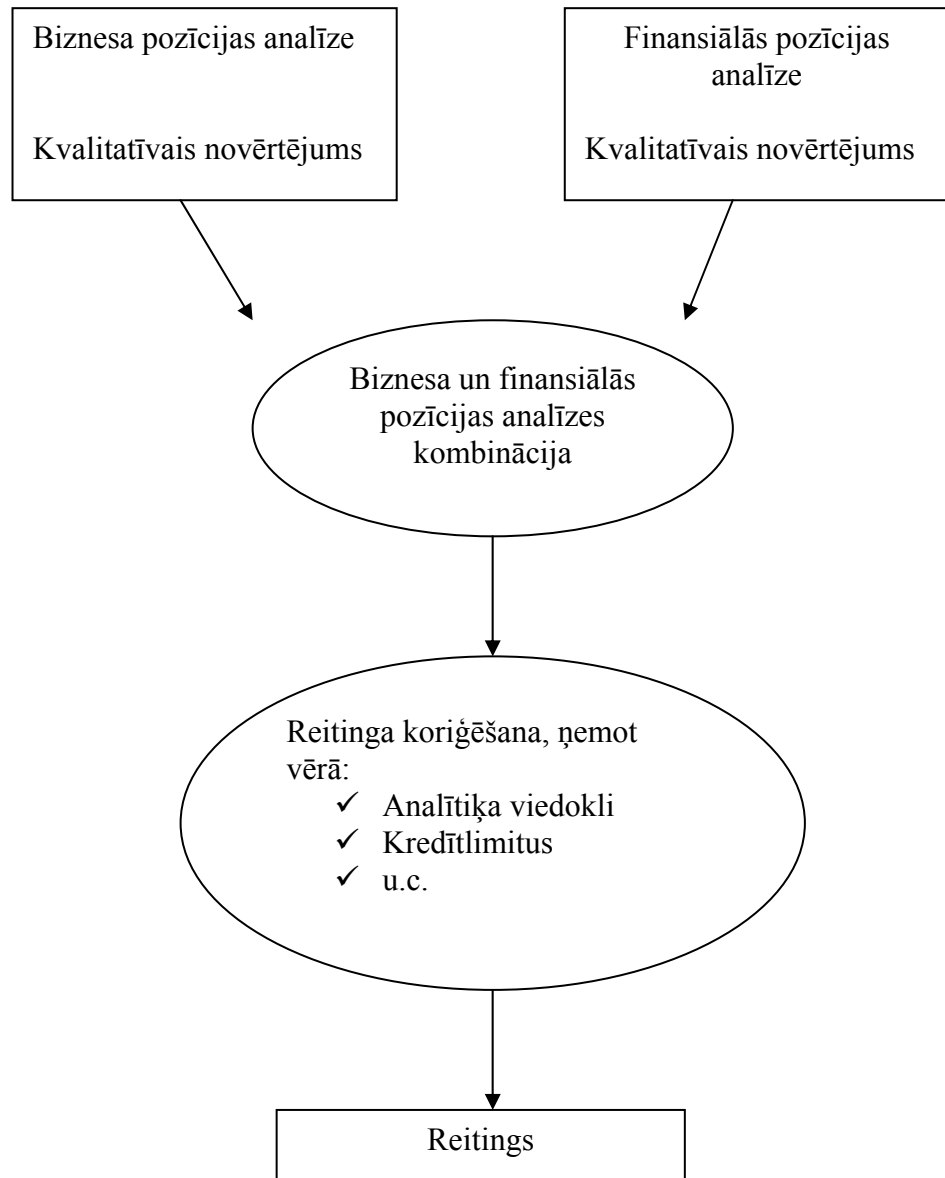
Aizņēmēja kredībspējas analīze sevī ietver to rādītāju atlasē un novērtēšanas procesu, kas ietekmē kredītriska apmēru, un to sistematizāciju, piešķirot kredītreitingu. Attiecīgi – jo vairāk pamatdatu izmanto analīzei, jo precīzāks būs vērtējums.

Uzņēmumiem ar lielākām kredītsaistībām AS Hansabanka un Hansabank Grupa tiek piešķirts kredītreitings.

Tāpat kā veicot skoringu, AS Hansabanka reitingu sistēma sadala kredībspējas analīzi divos savstarpēji saistītos posmos – biznesa un finansiālais risks. Novērtējot biznesa riska profilu, tiek analizēta nozare, konkurētspēja un uzņēmuma vadības kvalitāte. Otrajā posmā tiek novērtēts uzņēmuma finansiālais stāvoklis.

Klienta kredībspēja tiek izvērtēta, iedalot uzņēmumus pēc punktu skaita septiņās grupās:

1. grupa virs 140 punktiem – ļoti labs, teicams klients – kredībspējas klients;
2. grupa no 120 – 139 punktiem – stabils, labs klients, kredīspējīgs klients;
3. grupa no 100 – 119 punktiem – labs klients, kreditējams;
4. grupa no 80 – 99 punktiem – kredīta izsniegšanai nepieciešama papildus finanšu analīze. Obligāta naudas plūsma vai biznesa plāna analīze;
5. grupa no 60 – 79 punktiem – klientam paaugstināts riska faktors. Kredīta atmaksas iespējamība pasliktinās;
6. grupa no 40 – 59 punktiem – slikta klienta finanšu situācija. Kredīta atmaksas apšaubāma. Kredīta klasifikācija iespējama kā nestandarta;
7. grupa no 0 – 39 punktiem – klients nav spējīgs veikt finansiāli sekmīgu biznesu. Kredīts klasificējams kā nestandarta.

3.2. Uzņēmumu reitingu veidošana, analizējot uzņēmumu kredīspēju Hansabank Grupa [13]

Skatoties no bankas viedokļa, aizņēmēja kredītreitingam jāatspoguļo ne tikai uzņēmuma tekošais finanšu stāvoklis, bet arī jāsniedz nākotnes prognoze.

Iekšēja reitingu sistēma samazina subjektivitāti lēmumu pieņemšanas procesā. Lai novērtētu uzņēmumu kredītrisku, AS Hansabanka tiek piemērotas iekšējā reitingu sistēma, kas veidotas uz līdzīgiem principiem kā starptautiskajās reitingu kompānijās. Tās balstās gan uz kvantitatīviem, gan kvalitatīviem rādītājiem, kā rezultātā kompānijas un finanšu instrumenti tiek klasificēti diskrētās kategorijās, kurām atbilst noteikta saistību nepildīšanas varbūtība. Jāatzīmē, ka kredītreitinga un skoringa jēdzieni ir ļoti tuvi un to aprēķināšanai tiek izmantoti līdzīgi pamatdati, taču vienlaikus kredītreitinga jēdziens ir plašāks, salīdzinot ar skoringu.

Banka ar reitinga sistēmas palīdzību nosaka iespējamo zaudējumu risku katram konkrētam aizņēmējam, piešķirot tam konkrētu reitingu pakāpi. Riska reitings kvantitatīvi nosaka un individuālo īpašību kvalitāti, kredīspēju un iespējamo finansēšanas apjomu. Ja reitings ir akurāti un pareizi noteikts, tas dod priekšstatu par bankas riska līmeni un ļauj vienkāršāk vadīt kredītportfeli.

Ja reitings ir labs, tad uzņēmumam ir iespēja saņemt kredītu ar izdevīgākiem noteikumiem – lielākas kredīta summas un ilgākus atmaksas termiņus, kā arī zemākus procentus par kredīta izmantošanu. Ja reitings ir slikts, tad ir grūti/neiespējami saņemt kredītu, papildus kredīta standartnodrošinājumam tiek prasīts papildus nodrošinājums (piemēram, uzņēmuma īpašnieka personīgais galvojums), banka prasīs daudz augstākus procentus par kredīta izmantošanu, jo bankas risks šajā gadījumā aug.

Tomēr komerciālais princips nosaka, ka klienta un bankas attiecības tiek veidotas uz savstarpēja ilgtermiņa izdevīguma principa. Attiecības ar klientiem tiek balstītas, pamatojoties uz saprātīgas robežas starp risku un ienesīgumu, kas ir attiecināms gan uz ikdienas, gan ilgtermiņa darījumiem. Banka uzņemas tikai novērtējumus un pārvaldāmus riskus. Paaugstināta procentu likme nespēj kompensēt pārliedzi augstu risku. Stabila rentabilitāte tiek nodrošināta, veidojot un nostiprinot savstarpēji komerciāli izdevīgu sadarbību ar „labiem” klientiem, kā arī pārtraucot attiecības ar „sliktiem” klientiem. Procentu likmei vienmēr būtu jānosēd vismaz piesaistīto resursu izmaksas, uzkrājumus, minimālās kapitāla izmaksas un administrēšanas izmaksas. Procentu likmei obligāti ir jānosēd resursu izmaksas un uzkrājumus.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. 2007. gadā Latvijas komercbanku izsniegto kredītu kopsumma palielinājās par 37,2% salīdzinot ar iepriekšējo gadu un sasniedza 68,1 % īpatsvaru banku aktīvos.

2. Standarta kredītu apjoms izsniegto kredītu kopsummā palielinājās no 87% 1997. gadā līdz 99,2% 2007. gada beigās. Speciālo uzkrājumu līmenis kopējā kredītportfelī samazinājās no 7% līdz 0,1%. Valsts makroekonomiskā attīstība liecina, ka kredītu kvalitātes rādītāju dinamika pēdējo gadu laikā ir likumsakarīga, un gaidāms, ka kredītu kvalitāte arī turpmāk saglabāsies augstā līmenī.

3. Latvijas komercbanku izsniegto kredītu kopsummā pieaug vidējā termiņa (1 līdz 5 gadiem) un ilgtermiņa (virs 5 gadiem) kredīti, attiecīgi samazinoties īstermiņa (līdz 1 gadam) izsniegto kredītu apjomam.

4. visvairāk kreditētās tautsaimniecības nozares bija – operācijas ar nekustamo īpašumu (27,8%), apstrādes rūpniecība (12,6%), tirdzniecība (12,2%) un būvniecība (10%).

5. Kredībspējas novērtēšana ir īpaši nozīmīga banku darbībā, jo to galvenā ekonomiskā funkcija ir kreditēšana, kā arī tieši kredītu operācijas nes vislielāko ienākumu, bet kredītu portfelis ir arī kredītriska koncentrēšanās sektors. Kredībspējas novērtējuma nepieciešamību uzsver arī Finanšu un Kapitāla tirgus uzraudzības komitejas izstrādātie regulējošie noteikumi. Lai varētu nodrošināt sekmīgu kreditēšanu pats svarīgākais faktors ir izvērtēt klienta kredībspēju, tā lai nezaudētu banka un klients.

6. Lai sekmīgi pārvaldītu un tādējādi mazinātu kredītrisku, komercbankas veic aizņēmēja kredībspējas analīzi. Kredītriska pārvaldīšanas procesā komercbankas izmanto kritēriju un rādītāju kompleksu, kuru izskatīšana un analīze ļauj spriest par aizņēmēja kredībspējas līmeni. Konkrētu rādītāju kopums, kas tiek izmantots kredībspējas analīzei un raksturo uzņēmuma darbību, katrā no komercbankām ir atšķirīgs un attīstās aizdevēja – aizņēmēja attiecību maiņas procesā.

7. Aizņēmēja kredībspējas novērtēšanas process sākas pirms kredīta izsniegšanas un turpinās visā tā termiņa garumā, kas ļauj savlaicīgi pamanīt un novērst negatīvas tendences aizņēmēja uzvedībā.

8. Kredītu izsniegšanas procesu juridiskām personām AS Hansabanka nosacīti varētu iedalīt piecos posmos – tiek noskaidrota uzņēmumam nepieciešamā aizdevuma summa, termiņš, vēlamais aizdevuma atmaksas grafiks, informācija par iespējamo nodrošinājumu un saņemti nepieciešamie dokumenti; tiek veikta uzņēmuma kredīta atdošanas spējas analīze; kredīta nodrošinājuma novērtēšana; lēmuma pieņemšana par kredīta izsniegšanu; kredītu uzraudzība.

9. Lai varētu veikt objektīvu finanšu analīzi, no potenciālā kredītņēmēja – uzņēmuma ir nepieciešams iegūt pēc iespējas pilnīgāku informāciju. Galvenie informācijas avoti ir iekšējie un ārējie informācijas vākšanas un analīzes shēma, pēc kuras strādā AS Hansabanka, sastāv no diviem pamatposmiem – pirmajā posmā notiek iesniegumu, dokumentu un izziņu saņemšanas no klienta, bet otrajā posmā – saņemto dokumentu un tajos esošo faktu atbilstības īstenībai pārbaude.

10. Novērtējot uzņēmuma risku, AS Hansabanka pamatā vērā ņem sekojošus rādītājus – uzņēmuma vadības potenciāls, uzņēmuma finanšu stāvoklis un spēja apkalpot aizdevumus, kredītu nodrošinājums, uzņēmuma vieta nozarē.

11. Vadības ietekmes un uzņēmuma spēju apmierināt bankas saistības novērtēšanas process AS Hansabanka sastāv no trijiem faktoriem – pagātnes raksturojums un ticamība (pieredze, sasniegumi, problēmas un izmantotie risinājumi), finansiālais konservatīvisms (iespējas un vēlme nepieciešamības gadījumā veikt papildus ieguldījumus, lai paaugstinātu uzņēmuma likviditāti), stratēģiskā plānošana.

12. Veicot uzņēmuma kredīspējas analīzi, AS Hansabanka tiek analizēta uzņēmuma bilances struktūra (pašu kapitāla un saistību) īpatsvars, peļņas un zaudējumu aprēķins, būtiskākie finanšu (kopējā, tekošā un absolūtā likviditāte, aprītes rādītāji) un saistību seguma koeficienti (EBITDA, EBIT, procentu segums u.c.) un plānotā naudas plūsma. Visi uzņēmumu finanšu rezultāti AS Hansabanka tiek aprēķināti automātiski ar speciālu datorprogrammas palīdzību.

13. Lai banku pasargātu sevi no riska, ka aizdevuma ņēmējs varētu neatmaksāt aizdevuma pamatsummu vai procentus par aizdevuma lietošanu, bankas pieprasa aizdevuma nodrošinājumu. Visbiežāk nodrošinājumam AS Hansabanka pieņemtās līdzekļu kategorijas ir ēkas, uzņēmuma aktīvi (apgrozāmie līdzekļi, pamatlīdzekļi u.c.), akcijas un daļas, zeme. AS Hansabanka iekļāto nekustamo īpašumu, izņemot zemi, un pārējo kustamo un nekustamo mantu, kredītņēmējam jāapdrošina par labu AS Hansabanka.

14. Analizējot uzņēmuma kredīspēju, svarīga ir nozares un uzņēmuma vieta tajā novērtējumā, jo no tās ir atkarīgs uzņēmuma izaugsmes iespējas. Nozaru analīze AS Hansabanka paredz dažādu faktoru izpēti – nozares struktūra un raksturīgākās īpatnības, galvenās ekonomiskās un ražošanas izmaiņas, kas svarīgas, lai noteiktu efektivitāti, un nozares nākotnes izredzes.

15. Pēc kredīspējas novērtēšanas gala lēmuma pieņemšanas uzņēmumam AS Hansabanka (atkarībā no uzņēmuma un/vai tā saistīto uzņēmumu esošo un iespējamo kredītsaistību apjoma AS Hansabanka un/vai Hansabank Grupā) tiek piešķirts reitings vai score.

16. Skoringa process AS Hansabanka sastāv no divām fāzēm – pirmām kārtām tiek rēķināta kvantitatīvā skoringa pakāpe, kas balstīta uz izvēlētajiem finanšu rādītājiem un otrs

posms sevī ietver uzņēmuma biznesa pozīciju novērtējumu. AS Hansabanka skoringa skala ietver 11 pakāpes.

17. Uzņēmumiem ar lielākām kredītsaistībām AS Hansabanka un Hansabank Grupā tiek piešķirts kredītreitings. AS Hansabanka reitingu sistēma sadala kredīspējas analīzi divos savstarpēji saistītos posmos – biznesa un finansiālais risks. Novērtējot biznesa riska profilu, tiek analizēta nozare, konkurētspēja un uzņēmuma vadības kvalitāte. Otrajā posmā tiek novērtēts uzņēmuma finansiālais stāvoklis. Klienta kredīspēja tiek izvērtēta, iedalot uzņēmumus pēc punktu skaita septiņās reitingu grupās.

18. Nopietnas finansiālās problēmas parasti rodas no neiekasētajiem aizdevumiem, kuru galvenais iemesls ir nekvalitatīvs aizņēmēju kredīspējas novērtējums, kā arī tas ir svarīgs kredītportfeļa kvalitātes vadības elements.

19. Veicot uzņēmumu kredīspējas analīzi, bieži vien maz uzmanības tiek pievērsts uzņēmuma īpašnieku un vadītāju novērtēšanai.

20. Uzņēmumu kredīspējas analīzi komercbankās apgrūtinā tas, ka daudzi uzņēmumi finanšu pārskatos neuzrāda patieso apgrozījumu vai iesniedz „radoši apstrādātas” bilances un peļņas un zaudējumu aprēķinus.

21. Latvijas Bankas parādnieku reģistrs un uzņēmumi, kas piedāvā kredītvēstures datu bāzi, tomēr nesniedz pietiekami plašu un detalizētu informāciju par potenciālo aizņēmēju, kas noteikti ierobežo kredīspējas novērtēšanas objektivitāti, kā rezultātā, paaugstinās neobjektīvu lēmumu varbūtība un ar to saistītie riski. Tā kā no ārējo informācijas avotu attīstības viedokļa skatoties tādu institūtu kā reitingu un kredītu aģentūru, centralizētu datu bāzu par aizņēmēju saistību pildīšanas kvalitāti attīstība notiek lēni vai nenotiek nemaz.

Pamatojoties uz darba analīzi, autors izvirza sekojošus priekšlikumus:

1. Bankai turpināt pilnveidot kredītriska vadības un kredīspējas analīzes modeļus, veidojot darbības raksturojošo koeficientu un rādītāju normatīvas vērtības, kas ir raksturīgi tieši Latvijā strādājošajiem uzņēmumiem atkarībā no to nozarēm, jo pieaug ne tikai kredītu īpatsvars banku aktīvos, bet arī banku kontrolējošo un starptautisko institūciju interese par aizņēmēja kredīspējas analīzes jautājumiem.

2. Nosakot uzņēmuma kredīspēju, AS Hansabanka Uzņēmumu apkalpošanas nodaļai vajadzētu vairāk uzmanības pievērst uzņēmuma īpašnieku un vadītāju novērtēšanai, regulāri organizējot tikšanās, jo nepietiek tikai ar finansiālo rādītāju analīzi – nozīme ir arī cilvēciskajam faktoram, tādēļ ka uzņēmuma vadītājs lielā mērā ir tas, kurš nosaka, vai uzņēmumam ir izaugsmes un attīstības potenciāls, vai arī business ir nolemts neveiksmei.

3. AS Hansabanka Uzņēmumu apkalpošanas nodaļai analizējot uzņēmumu kredītspēju, vairāk uzmanības pievērst uzņēmumu apsekošanai jau pēc kredīta piešķiršanas un sekot regulārai finanšu datu saņemšanai no aizņēmēja un nodrošinājuma apdrošināšanai.

4. Hansabank Grupai veidot savu informācijas sistēmas, kas ļautu savlaicīgi iegūt informāciju par potenciālo aizņēmēju un novērstu iespējas uzņēmumiem aizņemties, pēc tam paliekot parādā.

5. Izsniedzot kredītu, kam kā nodrošinājums kalpo nekustamais īpašums, nekustamais īpašums būtu jānovērtē pēc tā nākotnes (nevis pašreizējās tirgus vērtības), kas atbilst nekustamā īpašuma tirgus tendencēm.

6. Tā kā kredītspējas analīzes noteikšanā tiek izmantoti uzņēmuma bilances un peļņas un zaudējumu aprēķins, valstiskā līmenī valdībai būtu jāpieņem tādi, piemēram, nodokļu politikas lēmumi, kas motivētu uzņēmumus oficiāli uzrādīt savus patiesos ieņēmumus un apgrozījumu.

7. veicot uzņēmuma kredītspējas analīzi, bankai vairāk uzmanības pievērst nozares, kurā darbojas uzņēmums, specifikai, jo, piemēram, krājumu un debitoru aprite ražošanas un tirdzniecības uzņēmumos ir ļoti atšķirīga. Kompleksu darījumu gadījumā ar klientu, bankai ir jācenšas iesaistīt viszinošākos ekspertus.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. Latvijas Republikas Kredītiestāžu likums, Latvijas Vēstnesis, Nr. 163, 1995. gada 24. oktobrī;
2. Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumi, Latvijas Vēstnesis, Nr. 32, 2002. gada 27. jūlijā;
3. Kredītriska pārvaldīšanas ieteikumi, Latvijas Vēstnesis, Nr. 169, 2001. gada 2. novembrī;
4. Koļešņičenko J. Kredītriska izvērtēšanas metodes, Dienas Bizness: Saldo Nr. 2, 2005. gada 8. februārī, 21 – 23 lpp.;
5. Kudinska M., Baltača B., Kaužēns E. Finanšu tirgus Latvijā un Eiropas Savienībā – R.: Banku augstskola, 2003. – 100 lpp.;
6. Rurāne M. Finanšu pārvaldība – R.: Latvijas izglītības fonds, 2002. – 281 lpp.;
7. Šīrenbeks H. Modernais banku kontrolings – R.: Zinātne, 1998 – 146 lpp.;
8. Zelgalve E. Finanšu analīzes loma aizņēmēju kredībspējas novērtēšanā – R.: Latvijas Universitāte, 2002 – 71 lpp.;
9. Банк В.Р., Банк С.В., Тараскина А.В. Финансовый анализ – М.: Издательство Проспект, 2005 – 343 лпп.;
10. Лаврушин О.И., Афанасьева О.Н., Корниенко С.Л. Банковское дело: современная система кредитования – М.: Кнорус, 2005 – 101 лпп.;
11. AS Hansabanka 2006. gada pārskats;
12. AS Hansabanka 2007. gada pārskats;
13. AS Hansabanka npublicētie materiāli;
14. Latvijas bankas interneta mājas lapa: www.bank.lv;
15. SIA Creditreform Latvijā mājas lapa: www.creditreform.lv;
16. Finanšu un Kapitāla tirgus komisijas interneta mājas lapa: www.fktk.lv;
17. AS Hansabanka mājas lapa: www.hansabanka.lv.

PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1 [17]

Kreditlīnija

1. Aizņēmējs

- 1.1. Uzņēmums reģistrēts Latvijas Republikā.
- 1.2. Uzņēmumam ir pozitīvs pašu kapitāls.
- 1.3. Uzņēmumam ir pozitīva kredītvēsture.

2. Mērķis

Apgrozāmo līdzekļu finansēšana.

3. Aizdevuma atmaksas avots

- 3.1. Pozitīva naudas plūsma no uzņēmuma ikdienas ekonomiskās darbības.
- 3.2. Uzņēmuma aktīvu (preču krājumu vai tirdzniecības debitoru) pārdošana.

4. Kreditlīnijas limits

- 4.1. Kreditlīnijas limits nepārsniedz 80 % no uzņēmuma vidējā mēneša apgrozījuma, rēķinot pēc uzņēmuma peļņas/zaudējumu aprēķina.
- 4.2. Ja nodrošinājumā ir nekustamais īpašums – dzīvoklis, dzīvojamā māja, biroja telpas, kam ir nostiprināta hipotēka, kreditlīnijas limits var būt līdz 100 % no uzņēmuma vidējā mēneša apgrozījuma (rēķinot pēc uzņēmuma peļņas/zaudējumu aprēķina), bet ne lielāks par minētā nekustamā īpašuma ātrās realizācijas vērtību.
- 4.3. Iemaksām kreditlīnijas kontā mēnesī jābūt ne mazākām par 50 % no izmantotajiem kreditlīnijas līdzekļiem.
- 4.4. Klienta kopējais kredītrisks nepārsniedz FKTK normatīvus.

5. Kreditlīnijas termiņš

Līdz 12 mēnešiem.

6. Procentu likme

- 6.1. Par kreditlīnijas izmantošanu – attiecīgās valūtas bankas fondu cenas likme + klienta riska marža.
- 6.2. Par neizmantoto atlikumu – 1 % gadā.

7. Kredīta izsniegšana

Limits tiek piešķirts uzņēmuma norēķinu kontam.

8. Procenti aprēķināšana un ieturēšana

- 8.1. Procentus aprēķina katru dienu par reāli izmantoto un neizmantotu kredīta summu, pieņemot, ka gadā ir 360 dienas.
- 8.2. Procentus ietur katru mēnesi.

9. Kredīta atmaksa

- 9.1. Aizņēmējs var veikt maksājumus jebkurā laikā kreditlīnijas limita un darbības termiņa ietvaros.
- 9.2. Ja aizņēmēja iemaksas kreditlīnijas kontā pārsniedz aizņēmēja saistību apjomu, kreditlīnijas kontu izmanto kā parastu norēķinu kontu.
- 9.3. Iemaksām kreditlīnijas kontā mēnesi jābūt vismaz 50 % no izmantotajiem kreditlīnijas līdzekļiem.

10. Nodrošinājums

- 10.1. Uzņēmuma aktīvi, kuriem ir reģistrēta komercķīla.
- 10.2. Nekustamais īpašums, kam ir nostiprināta hipotēka.
- 10.3. Ja uzņēmuma pašu kapitāla īpatsvars bilancē ir mazāks par 20 %, kā nodrošinājums vienmēr ir jāpiesaista uzņēmuma īpašnieka vai amatpersonas privāts galvojums.
- 10.4. Ja uzņēmuma apgrozījums saskaņā ar auditēto gada pārskatu ir mazāks par 200 000 Ls gadā, kā nodrošinājums vienmēr ir jāpiesaista uzņēmuma īpašnieku (fizisku personu), kuriem kopā pieder ne mazāk kā 75 % no attiecīgā uzņēmuma kapitāldaļām (akcijām), galvojums.
- 10.5. Kā papildu nodrošinājums var kalpot galvojums, kapitāldaļu komercķīla vai citi aktīvi.

11. Komisijas maksa un ligumsods

Saskaņā ar cenrādi.

Pielikums Nr. 2 [17]

PIELIKUMS KREDĪTA PIEPRASĪJUMAM (J)

1. Iesniedzamie dokumenti par aizņēmēju

Aizdevuma saņemšanai klients iesniedz aizpildītu veidlapu "Kredīta pieprasījums".
Klientam papildus jāiesniedz šādi dokumenti:

1.1. Juridiskie dokumenti:

- LR Uzņēmumu reģistra lēmums par aizņēmēja ierakstīšanu attiecīgā reģistrā vai izziņa par aizņēmēju (ne vecāki par 90 dienām),
- sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, kuru pārvaldes institūcijā ietilpst padome, un akciju sabiedrībām – statūti, kā arī visi to grozījumi ar atzīmi par to reģistrāciju attiecīgajā reģistrā (kopijas, uzrādot oriģinālu), citiem aizņēmējiem – dokumenti pēc bankas pieprasījuma, aizņēmēja pārstāvju pasēs kopijas (uzrādot oriģinālu).

1.2. Finanšu dokumenti:

- iepriekšējā pārskata gada auditētais gada pārskats un tā pielikumi,
- tekošā gada bilance un peļņas/zaudējumu aprēķins ar bilances posteņu atšifrējumiem,
- pārskats par debitoriem un kreditoriem.

1.3. Uzņēmuma apraksts, ietverot atbildes uz šādiem jautājumiem:

- uzņēmuma atrašanās vieta, telpas, nomas līgumi, termiņi?
- kādus produktus/pakalpojumus uzņēmums piedāvā, kādas ir konkurētspējas priekšrocības?
- konkurence tirgū, kas ir galvenie konkurenti?
- kas ir pircēji (struktūra, lojalitāte, skaits, piedāvātais serviss)?
- kas ir piegādātāji, kā tie tiek izvēlēti, kādi ir sadarbības nosacījumi (norēķinu, piegādes kārtība)?
- kādas tehnoloģijas, aprīkojums, materiāli u.tml. resursi tiek izmantoti?
- kāda ir tirgus situācija šajā nozarē?
- kāds ir uzņēmuma attīstības plāns? pamatojums?
- kādas ir galvenās mārketinga aktivitātes?
- personāls (skaits, izglītība, kontroles mehānismi, cik liela nozīme personālam ir šajā nozarē)?
- kas ir uzņēmuma īpašnieki, vadība (pieredze, sasniegumi)?

1.4. Projekta apraksts un tā ekonomiskais pamatojums (nepieciešamība/mērķi/ieguvumi)

2. Iesniedzamie dokumenti par aizdevuma nodrošinājumu

2.1. Nekustamais īpašums

Namīpašumi

- īpašuma tiesības apliecināošs dokuments (zemesgrāmatu akts/apliecība),
- inventarizācijas lietas kopija (uzrādot oriģinālu),
- apdrošināšanas polise, ja namīpašums ir apdrošināts,
- ja namīpašums ir sadalīts domājamās daļās, kopīpašnieku tiesisko attiecību regulējošais dokuments (koplietošanas līgums, kas reģistrēts zemesgrāmatā, vai pirkuma līguma oriģināls, kurā ir atrunāts precīzs priekšmeta apraksts),
- ja namīpašums atrodas uz zemes, kas nepieder namīpašniekam, namīpašnieka un zemes īpašnieka tiesiskās attiecības regulējošs dokuments (zemes nomas līguma kopija),
- ja namīpašums kopumā vai kāda tā daļa ir izīrēts/iznomāts, īres (nomas) līguma kopija.

Dzīvokli

- īpašuma tiesības apliecināošs dokuments (zemesgrāmatu akts/apliecība vai izziņa par īpašuma tiesībām uz dzīvokli līdz dzīvojamās mājas privatizācijai),
- apdrošināšanas polise, ja dzīvoklis ir apdrošināts.

Zeme

- īpašuma tiesības apliecināošs dokuments (zemesgrāmatu akts/apliecība),
- zemes robežu plāns,
- ja uz zemes atrodas kādai citai personai piederošs namīpašums, namīpašnieka un zemes īpašnieka tiesiskās attiecības regulējošs dokuments (zemes nomas līguma kopija).

PIELIKUMS KREDĪTA PIEPRASĪJUMAM (J)

2.3. Pamatlīdzekļi, apgrozāmie līdzekļi:

- Saraksts,
- Apdrošināšanas polise, ja pamatlīdzekļi/apgrozāmie līdzekļi ir apdrošināti.

3. Iesniedzamie dokumenti par ķīlas devēju (ja ķīlas devējs un aizņēmējs nav viena un tā pati persona)

3.1. Fiziska persona kā ķīlas devējs:

- pases kopija (uzrādot oriģinālu),
- pēc nepieciešamības informācija par ķīlas devēja finansiālo stāvokli.

3.2. Juridiska persona kā ķīlas devējs:

- LR Uzņēmumu reģistra lēmums par ķīlas devēja ierakstīšanu attiecīgā reģistrā vai izziņa par ķīlas devēju (ne vecāki par 90 dienām),
- sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, kuru pārvaldes institūcijā ietilpst padome, un akciju sabiedrībām - statūti, kā arī visi to grozījumi ar atzīmi par to reģistrāciju attiecīgajā reģistrā (kopijas, uzrādot oriģinālu), citiem ķīlas devējiem - dokumenti pēc bankas pieprasījuma,
- ķīlas devēja pārstāvju pases kopijas (uzrādot oriģinālu).

4. Iesniedzamie dokumenti par galvnieku

4.1. Fiziskās personas galvojums:

- aizpildīta veidlapa "Apliecinājums par galvojuma izsniegšanu",
- pases kopija (uzrādot oriģinālu),
- informācija par finansiālo stāvokli, dalību uzņēmumos, esošajiem kredītiem (ja tādi ir) u.c. saistībām.

4.2. Juridiskās personas galvojums:

- aizpildīta veidlapa "Apliecinājums par galvojuma izsniegšanu",
- LR Uzņēmumu reģistra lēmums par galvnieka ierakstīšanu attiecīgā reģistrā vai izziņa par galvnieku (ne vecāki par 90 dienām),
- sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, kuru pārvaldes institūcijā ietilpst padome, un akciju sabiedrībām - statūti, kā arī visi to grozījumi ar atzīmi par to reģistrāciju attiecīgajā reģistrā (kopijas, uzrādot oriģinālu), citiem galvniekiem - dokumenti pēc bankas pieprasījuma,
- galvnieka pārstāvju pases kopijas (uzrādot oriģinālu),
- bilance un peļņas/zaudējumu aprēķins par tekošo gadu ar bilances posteņu atšifrējumiem, gada pārskats ar zvērināta revidenta atzinumu, ja to paredz LR normatīvie akti,
- līgumi par esošajiem kredītiem (ja tādi ir) u.c. saistībām, t.sk. ārpusbilances saistībām.

Banka var pieprasīt papildu dokumentus, kas nepieciešami projekta izskatīšanai!

Pielikums Nr. 3 [17]

KREDĪTA PIEPRASĪJUMS (J)

DD.MM.GADS

Es, _____ (vārds, uzvārds), apliecinu, ka apzinos atbildību, kas iestājas, šajā pieprasījumā sniedzot nepilnīgas vai nepatiesas ziņas. Esmu informēts(a), ka pieprasītās ziņu ailes neaizpildīšana tiek uzskatīta par šo ziņu neesamību. Apzinos, ka pieprasījumā sniegtās nepatiesas vai nepilnīgas ziņas ir pamats bankai atteikties no slēgtā kredīta līguma jebkurā tā izpildes stadijā un ierosināt kriminālietu pret fizisko personu – ziņu iesniedzēju vai pieprasījuma aizpildītāju saskaņā ar Latvijas Republikas krimināllikuma 210.pantu vai 177.pantu.

Esmu informēts(a), ka Banka ir tiesīga sniegt informāciju Latvijas Bankai un saņemt informāciju no Latvijas Bankas Kredītu reģistra noteikumos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Esmu informēts(a) par tiesībām saņemt par sevi informāciju, kas ir iekļauta Kredītu reģistrā, Latvijas Bankas Kredītu reģistra noteikumos paredzētajā kārtībā. Latvijas Bankas Kredītu reģistra noteikumi ir pieejami Latvijas Bankas mājas lapā internetā: www.bank.lv.

1. Informācija par kredītu

1.1. Pieprasītā kredīta summa, valūta	1.3. Kredīta mērķis
1.2. Vēlamais kredīta termiņš	

2. Informācija par kredīta pieprasītāju

2.1. Nosaukums	Reģistrācijas Nr.	
2.2. Juridiskā adrese	Pasta kods	
2.3. Faktiskā adrese	Pasta kods	
2.4. Vadība	e-pasts	Fakss
Tālrunis		
2.5. Kontaktpersona	e-pasts	Fakss
Tālrunis		
2.6. Uzņēmuma īpašnieki		
2.7. Ja uzņēmuma īpašniekiem ir būtiska līdzdalība citās uzņēmēj sabiedrībās, lūdzu, norādiet tās.		
Uzņēmēj sabiedrību nosaukumi	Daļu īpatsvars uzņēmēj sabiedrības pamatkapitālā	
2.8. Bankas, kurās atvērti norēķinu konti		
2.9. Kredīta pieprasītāja dalība citās uzņēmēj sabiedrībās:		
Uzņēmēj sabiedrību nosaukumi	Daļu īpatsvars uzņēmēj sabiedrības pamatkapitālā	

3. Informācija par kredīta nodrošinājumu**3.1. Nekustamais īpašums**

Objekta apraksts un adrese

Īpašnieks

3.2. Citi uzņēmuma aktīvi (transporta līdzekļi, pamatlīdzekļi, krājumi, prasījuma tiesības u.tml.)

Apraksts

Atrašanās vieta

3.3. Galvojums

Galvinieks

3.4. Cits nodrošinājums**4. Cita būtiska informācija**

Es apliecinu, ka šis kredīta pieprasījums (2 lpp.) ir aizpildīts pilnīgi un patiesi.

Apliecinu, ka līdz brīdim, kamēr nebūšu norādījis(usi) bankai personu, kas atbild par šajā pieprasījumā minēto ziņu savlaicīgu papildināšanu, sniegto ziņu izmaiņu gadījumā, es atbildu bankai par to paziņošanu septiņu darba dienu laikā. Šī termiņa neievērošanas gadījumā iestājas tādas pašas sekas kā nepilnīgu vai nepatiesu ziņu sniegšanas gadījumā.

Datums

Paraksts, zīmogs

Diplomdarbs „Klienta kredībspējas novērtēšana A/S „Hansabanka” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Jānis Putraims _____
(paraksts) (datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lektore Vineta Šnepste _____
(paraksts) (datums)

Recenzents: docente Valda Baleviča _____
(paraksts) (datums)

Darbs iesniegts Finanšu katedrā _____

Lietvede: Zoja Rjabeca _____

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretāre: _____
(vārds, uzvārds) (paraksts)